

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ukončení stádia prověřování v trestním řízení

Plzeň 2020

Nikola Kašáková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Nikola KAŠÁKOVÁ
Osobní číslo:	R16M0106P
Studijní program:	M6805 Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Téma práce:	Ukončení stádia prověřování v trestním řízení
Zadávací katedra:	Katedra trestního práva

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Trestní řízení obecně, zásady a stádia trestního řízení
3. Obecně o prověřování v trestním řízení
4. Charakteristika a postupy prověřování
5. Ukončení stádia prověřování v trestním řízení
6. Porovnání s cizí úpravou
7. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- ŠÁMAL, Pavel, GRÍVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PÚRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAJN, Petr. Trestní řád I,II,III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-465-0.
- CHMELÍK, Jan a kol. Trestní řízení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 509 s. Monografie. ISBN 978-80-7380-488-6.
- JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněn. Praha: Leges, 2018. 846 stran. ISBN 978-80-7502-278-3.
- ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. C.H. Beck, 2013. 1010 stran. ISBN 978-80-7400-496-4.
- JELÍNEK, Jiří. Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu. Praha: Leges, 2016. 224 stran. ISBN 978-80-7502-155-7.

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Jan Chmelík, Ph.D.**
Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **6. března 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2020**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.
vedoucí katedry

V Plzni dne 15. července 2019

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila veškeré prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen 2020

Nikola Kašáková

Chtěla bych tímto poděkovat Doc. JUDr. Janu Chmelíkovi, Ph.D. za cenné a užitečné rady, věcné připomínky a maximální vstřícnost při konzultacích a vypracování mé diplomové práce.

Obsah

Úvod	8
1.0 Trestní řízení obecně, zásady a stádia trestního řízení	10
1.1 Trestní řízení obecně.....	10
1.2 Stádia trestního řízení	10
1.2.1 Přípravné řízení.....	11
1.2.2 Předběžné projednání obžaloby	14
1.2.3 Hlavní líčení.....	15
1.2.4 Opravné řízení.....	16
1.3 Základní zásady trestního řízení	16
1.3.1 Jednotlivé zásady	17
1.3.2 Uplatnění zásad v řízení proti mladistvým a proti právnickým osobám.....	26
2.0 Obecně o prověřování v trestním řízení	28
2.1 Postup před zahájením trestního stíhání	28
2.2 Účel prověřování.....	28
2.3 Průběh prověřování v trestním řízení.....	29
2.4 Podezření a podezřelý.....	30
2.5 Orgány činné v přípravném řízení	30
2.5.1 Státní zástupce	30
2.5.2 Policejní orgány	31
2.5.3 Soud v přípravném řízení	33
3.0 Charakteristika a postup při prověřování.....	34
3.1 Sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení.....	34
3.2 Vysvětlení	35
3.3 Neodkladné a neopakovatelné úkony	37
3.4 Operativně pátrací prostředky.....	39
3.4.1 Předstíraný převod	40
3.4.2 Sledování osob a věcí.....	41
3.4.3 Použití agenta.....	43
3.4.4 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu.....	45
4.0 Ukončení stádia prověřování v trestním řízení	50
4.1 Lhůty pro ukončení prověřování.....	50
4.2 Odevzdání věci	51
4.3 Odložení věci	52

4.3.1 Odložení věci dle §159a odst.1 trestního řádu.....	52
4.3.2 Odložení věci dle §159a odst. 2 trestního řádu.....	52
4.3.3 Odložení věci dle §159a odst.3 trestního řádu.....	53
4.3.4 Odložení věci dle §159a odst.4 trestního řádu.....	53
4.4.5 Odložení věci dle §159a odst.5 trestního řádu.....	53
4.5 Dočasné odložení trestního stíhání	54
4.6 Zahájení trestního stíhání.....	55
4.6.1 Orgán zahajující trestní stíhání	56
4.6.2 Forma zahájení trestního stíhání	57
4.6.3 Význam zahájení trestního stíhání	57
4.6.4 Překážky trestního stíhání	57
4.7 Úvaha nad rekodifikací.....	58
5.0 Porovnání s cizí úpravou.....	60
Závěr	62
Resumé	64
Seznam použité literatury	65
Monografie a komentáře.....	65
Právní předpisy	65
Odborné články.....	65
Soudní rozhodnutí.....	66
Elektronické zdroje.....	66
Ilustrace.....	66

Úvod

Tématem mé diplomové práce je ukončení stádia prověřování v trestním řízení. Téma jsem si vybrala z důvodu četnosti novelizací, kterými si prověřování prochází, stejně tak jako celé přípravné řízení. V současnosti je prověřování v trestním řízení diskutovaným tématem, na které se mnohdy liší názory. Dle mého názoru doposud nedošlo k dostatečnému ustálení aplikační praxe jak přípravného řízení, tak jeho součástí, kterou je právě prověřování, což je důvodem neustále potřebných změn. Z toho důvodu se domnívám, že zpracování tohoto tématu mi umožní hlouběji nahlédnout do dané problematiky a zamyslet se nad různými přístupy, které se na prověřování uplatňují a především novoty, které nás čekají v připravované rekodifikaci trestního práva procesního.

Prověřování, neboli činnost před zahájením trestního stíhání je důležitým aspektem celého trestního řízení, přestože těžištěm trestního řízení je hlavní líčení. Prověřování slouží ke zjištění skutečností, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a ke zjištění pachatele takového trestného činu. Jak již ze samotného názvu, jenž se v současnosti více používá, tedy postup před zahájením trestního stíhání vyplývá, tak prověřování končí zahájením trestního stíhání, odložením věci, odevzdáním věci či dočasným odložením věci. Je důležité aby v rámci prověřování orgány činné v přípravném řízení zjistily skutečnosti nezbytné pro další postup v trestním řízení. Při prověřování je důležité zachovávat při provádění úkonů zákonnost a zároveň využívání svých kvalit v rámci jednotlivých postupů.

K samotnému ukončení stádia prověřování v trestním řízení je nutné zabývat se nejprve samotným trestním řízením, jeho stádii, základními zásadami trestního řízení, a teprve poté se zaměřit na samotné přípravné řízení a jeho první fázi, tedy prověřování v trestním řízení.

Ve své diplomové práci se v první kapitole věnuji samotnému pojmu trestního řízení a stručně osvětluji jeho jednotlivá stádia. Obsahem první kapitoly jsou také jednotlivé základní zásady trestního řízení, s ohledem jejich aplikace především na první fázi přípravného řízení. Druhou kapitolu své diplomové práce věnuji obecné charakteristice samotného prověřování v trestním řízení. Zabývám

se jeho účelem, průběhem, orgány činnými v přípravném řízení a vysvětlují některé užívané pojmy. Třetí kapitola mé diplomové práce je věnována průběhu prověřování od jeho počátku. Dále pojednává o jednotlivých způsobech prověřování, neodkladných a neopakovatelných úkonech a operativně pátracích prostředcích. Čtvrtá kapitola je pro moji diplomovou práci stěžejní. Zabývá se ukončením stádia prověřování. Popisuje jednotlivé způsoby skončení prověřování v trestním řízení a zabývá se úvahami „*De lege ferenda*“. V páté kapitole se věnuji porovnání české trestněprocesní úpravy se zahraniční, kdy jsem si s ohledem na podobnost a společnou historii zvolila porovnání se slovenskou právní úpravou, konkrétně slovenským Trestným poriadkom.

Ke zpracování své diplomové práce použiji především právní předpisy, monografické zdroje českých a slovenských autorů, učebnicové publikace, soudní judikaturu a články zveřejněné v právnických časopisech.

1.0 Trestní řízení obecně, zásady a stádia trestního řízení

1.1 Trestní řízení obecně

Hlavním účelem trestního řízení je v souladu se zákonem odhalení pachatele skutku, který naplňuje znaky trestného činu podle trestního práva hmotného. Účelem trestního řízení je takový skutek vyšetřit a postavit jeho pachatele před soud, který rozhodne jeho o vině nebo nevině. Je-li pachatel uznán soudem vinným, soud mu uloží trest nebo ochranné opatření, případně upustí od potrestání s povinností zajistit výkon trestu i ochranného opatření.¹

Důležitým úkolem trestního řízení je spravedlivé potrestání pachatelů, kdy je důležité aby zákonodárce bral v úvahu skutečnost, že předpokládaná osoba pachatele může být ve skutečnosti nevinná. V trestním řízení je proto třeba dbát patřičné šetrnosti k zamezení negativních dopadů na podezírané osoby. Neméně opomíjeným účelem trestního řízení je samotný výchovný charakter stejně tak jako charakter preventivní. Z tohoto hlediska spatřujeme důležitost poznání okolností, za nichž k trestné činnosti došlo.²

Šámal 2013 uvádí definici trestního řízení takto: „*Trestním řízením se rozumí zákonem stanovený postup orgánů činných v trestním řízení a dalších subjektů podílejících se na tomto postupu, jehož cílem je zjištění trestného činu a jeho pachatele, vynesení spravedlivého rozhodnutí o vině, trestu a nápravném opatření, případně o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, jakož i výkon těchto rozhodnutí.*“³

1.2 Stádia trestního řízení

V současnosti lze trestní řízení rozdělit na pět primárních stádií, v nichž orgány činné v trestním řízení a další subjekty plní své úkoly potřebné k dosažení účelu trestního řízení. Jedná se o přípravné řízení dle § 157 a následujících trestního řádu, předběžné projednání obžaloby dle § 185 a následujících, hlavní líčení dle §196 a následujících, řízení o odvolání dle § 245 a následujících a

¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 25. ISBN 978-80-7502-278-3

² ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 9. ISBN 978-80-7400-496-4

³ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 5. ISBN 978-80-7400-496-4

vykonávací řízení dle § 315 a následujících trestního řádu. Výše uvedená stádia členíme na předsoudní a soudní. Stádia trestního řízení dále dělíme na obligatorní a fakultativní. Přípravné řízení, hlavní líčení a vykonávací řízení řadíme do obligatorního stádia trestního řízení.⁴

Pro trestní řízení je významné přípravné řízení. Přípravné řízení zjišťuje odůvodněnost podezření z trestné činnosti určité osoby. Můžeme říci, že od přípravného řízení se odvíjí řízení před soudem, neboť včasnost a důkladnost při zjišťování a opatrování důkazů značně ovlivňuje správnost celého trestního řízení. Až do podání žaloby zajišťuje záruku spravedlnosti státní zástupce, který vykonává dozor pro zachování zákonnosti přípravného řízení.⁵

Předběžné projednání obžaloby slouží k přezkoumání podané obžaloby předsedou senátu, který dle obsahu zváží, zda je třeba nařídít předběžné projednání senátem, nebo nařízení hlavního líčení. Předběžné projednání obžaloby zamezuje tomu, aby se soud zabýval v hlavním líčení nedostatečně odůvodněnými obžalobami.⁶

Za jádro trestního řízení je považováno hlavní líčení, neboť se v něm dokazuje a rozhoduje ve věci. Důležitosti hlavního líčení nasvědčuje i uplatňování základních zásad trestního řízení, především zásada obžalovací, zásada oficiality, zásada veřejnosti, zásada ústnosti, zásada bezprostřednosti a princip soudcovské nezávislosti.⁷

Řízení o odvolání neboli opravné řízení slouží k nápravě nesprávných a nezákonných rozhodnutí, které trpí vadami a nedostatky, které se týkají skutkových zjištění či právního posouzení.⁸

1.2.1 Přípravné řízení

Přípravné řízení je prvním stádiem trestního řízení a plyne z reformovaného typu evropského kontinentálního procesu, tedy existence

⁴ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 452. ISBN 978-80-7400-496-4

⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 483-484. ISBN 978-80-7502-278-3

⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 485. ISBN 978-80-7502-278-3

⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 485-486. ISBN 978-80-7502-278-3

⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 486-487. ISBN 978-80-7502-278-3

předsoudního stádia trestního řízení jak jsem již zmiňovala výše.⁹ Legální definici přípravného řízení obsahuje výkladové ustanovení §12 odst.10 trestního řádu, které říká, že přípravním řízením je: *„úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“*¹⁰

Přípravné řízení je tedy započato sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení či provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. Účelem přípravného řízení je vyhledat důkazy, objasnit všechny základní skutečnosti potřebné pro posouzení případu, osoby pachatele a následku trestného činu. Přípravné řízení končí podáním obžaloby, sjednáním dohody o vině a trestu a nebo upuštěním od trestního stíhání a to jak dočasně, tak i trvale.

Jak jsem již zmiňovala v úvodu o stádiích trestního řízení, tak hlavním účelem je zde připravit podklady pro soud a pro rozhodnutí, zda má být soudu vůbec obžaloba podána, nebo zda se má od trestního stíhání upustit. Vedle hlavního účelu, kterým je funkce rozhodovací v sobě nese přípravné řízení i další funkce. Jsou to funkce vyhledávací, zajišťovací a odklonná. Vyhledávání a zajišťování funkce se v přípravném řízení na důkazy uplatňují pro potřebu rozhodnutí, zda-li má být podána obžaloba, či se má věc vyřídit jiným způsobem. Jedná se o důkazy neproveditelné v hlavním líčení, u kterých by jejich neprovedení ohrozilo naplnění účelu trestního řízení. Odklonná funkce souvisí s nahrazením obvyklého projednání věci v řízení před soudem jednoduššími metodami. Pro přípravné řízení je stěžejní rychlost jednání při zjišťování a zajišťování důkazů u spáchaných trestných činů, neboť tím zamezujeme ztrátě důkazů, pokračování v trestné činnosti a rychlost úkonů je podstatná pro zjištění osoby pachatele. Přípravné řízení je velmi důležité i z důvodu, aby se soudy

⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 288. ISBN 978-80-7502-278-3

¹⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 12 odst. 10

zbytečně nezahlcovaly nedostatečně podloženými případy, zároveň však chrání nevinného před pomluvou a s tím spojenými negativními sociálními dopady.¹¹

Přípravné řízení je předběžného charakteru. Nelze však opomíjet jak zásadním způsobem ovlivňuje dokazování a rozhodnutí v hlavním líčení, neboť soud rozhoduje o skutku, který je uveden v žalobním návrhu, jenž je vypracován v přípravném řízení. Důležitosti přípravného řízení napovídá i nutnost provedení některých důkazů přečtením z protokolu o provedení úkonu v přípravném řízení. Přípravné řízení se člení do tří forem. Jsou jimi standardní přípravné řízení, rozšířené přípravné řízení a zkrácené přípravné řízení.

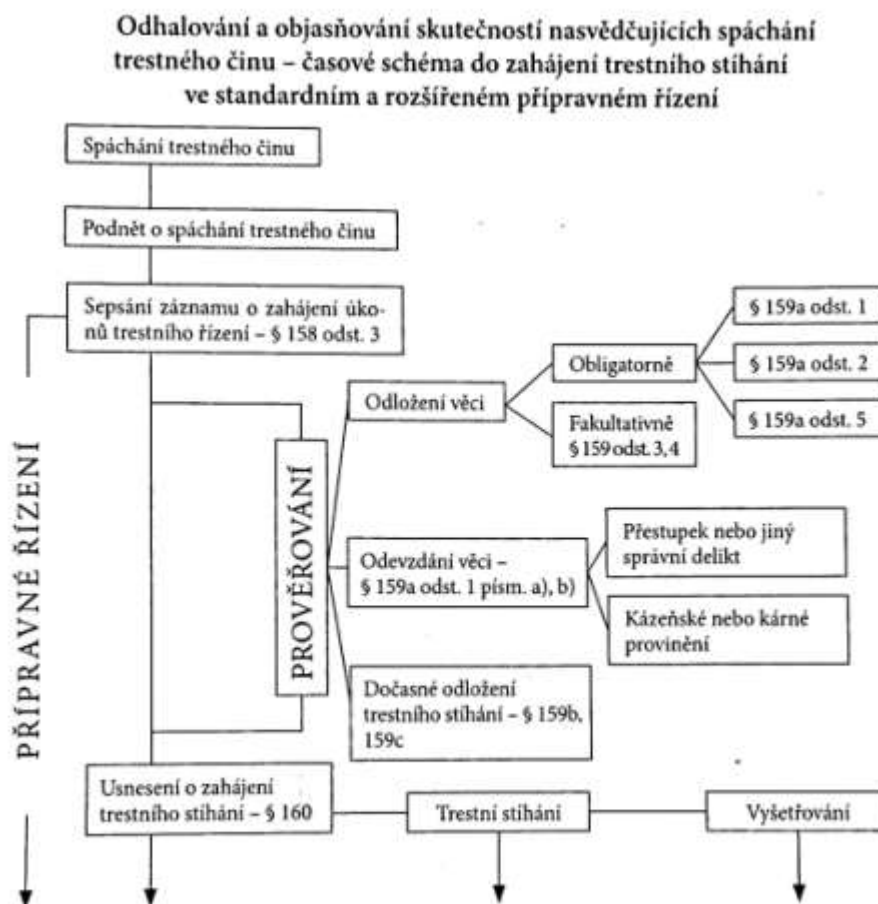
Přípravné řízení dělíme dle časových intervalů do dvou etap. První etapu trestní řád definuje v § 158 až §159 a jedná se o postup před zahájením trestního stíhání, pro které je charakteristické objasnění a prověření skutečností, jenž nasvědčují spáchání trestného činu. Druhou etapou přípravného řízení je vyšetřování, jenž trestní řád upravuje v §160 a následujících. Počátkem vyšetřování je zahájení trestního stíhání. Konec etapy vyšetřování je spjat s podáním obžaloby, zastavením trestního stíhání, podmíněným zastavením trestního stíhání, podmíněným odložením návrhu na potrestání, odstoupením od trestního stíhání ve věcech mladistvých či schválením narovnání před podáním obžaloby. Pro přípravné řízení je typická neveřejnost. I zde však nalézáme několik výjimek z tajnosti přípravného řízení. Jedná se o nárok obhájce být přítomný u vybraných vyšetřovacích úkonů od zahájení trestního stíhání, nárok osoby podávající vysvětlení na pomoc advokáta, přítomnost zmocněnce poškozeného či zúčastněné osoby na vyšetřovacích úkonech pro uplatnění práv zastoupených a právo oběti na doprovod důvěrníka při úkonech trestního řízení. Uplatňuje se zde plně zásada oficiality.

Co se týče vztahu přípravného řízení k hlavnímu líčení, tak rozlišujeme dva hlavní teoretické modely a to silný a slabý typ přípravného řízení. Rozdíl je v míře ovlivnitelnosti rozhodnutí soudu důkazy nalezenými v přípravném řízení. V České republice převažoval až do novely z roku 2001 silný typ přípravného řízení. Novelou zákona č.265/2001 Sb. se oslabila důkazní váha přípravného řízení ve vztahu k hlavnímu líčení, přesto však ukazuje svou podstatu na neopakovatelných

¹¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 288-490. ISBN 978-80-7502-278-3

a neodkladných úkonech, u kterých je provádění důkazů v hlavním líčení zcela odkázáno na výsledky zjištěné v přípravném řízení.¹²

V současnosti rozlišuje tři formy přípravného řízení, kdy trestní řád zná pouze pojem zkráceného přípravného řízení. Jsou jimi standardní přípravné řízení, rozšířené přípravné řízení a zkrácené přípravné řízení. Rozšířené přípravné řízení se vede tam, kde řízení v prvním stupni vede krajský soud. Zkrácené přípravné řízení se užívá u nejméně závažných trestných činů za splnění předpokladů uvedenými v ustanovení §179a trestního řádu.¹³

1.2.2 Předběžné projednání obžaloby

Cílem předběžného projednání obžaloby je posouzení podmínek obžaloby a rozhodnutí o nařízení hlavního líčení, jelikož jsou dány důvody pro jiný procesní postup či rozhodnutí ve věci. Předběžné projednání obžaloby slouží k

¹² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 290-495. ISBN 978-80-7502-278-3

¹³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 496. ISBN 978-80-7502-278-3

tomu, aby soud nebyl zbytečně zahlcován obžalobami, které postrádají náležitosti. Předběžné projednání obžaloby je fakultativním stádiem stadiem trestního řízení. Dle ustanovení §185 odst.1 trestního řádu „*Obžalobu u soudu podanou přezkoumá předseda senátu a podle jejího obsahu a podle obsahu spisu posoudí, zda je ji nutno předběžně projednat v zasedání senátu anebo zda může nařídít o ní hlavní líčení.*“¹⁴

Předseda senátu je povinen nařídít předběžné projednání obžaloby pokud jsou naplněny důvody uvedené v ustanovení §186 trestního řádu. Fakultativní povaha předběžného projednání obžaloby je dána z důvodu, že není zapotřebí projednávat každou obžalobu. Jsou-li dány důvody k projednání, pak předseda senátu obligatorně nařídí předběžné projednání obžaloby. Obviněný může v rámci realizace svého práva na obhajobu podat podnět k předběžnému projednání obžaloby, čímž může upozornit soud na vady a nedostatky přípravného řízení, na nevypořádané návrhy obhajoby či vyjádřit vlastní stanovisko. V předběžném projednání obžaloby může být rozhodnuto o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o přerušení trestního stíhání, o vrácení věci státnímu zástupci k došetření nebo o podmíněném zastavení trestního stíhání či schválení narovnání.¹⁵

1.2.3 Hlavní líčení

Hlavní líčení je považováno za jádro trestního řízení a to z důvodu, že se v něm rozhoduje o vině a trestu obžalovaného, ochranném opatření, náhradě nemajetkové škody, nemajetkové újmě či vydání bezdůvodného obohacení, čímž je naplněn jeho záměr. V hlavním líčení se naplno uplatňují zásady trestního řízení. V hlavním líčení se vychází z obžaloby podané státním zástupcem. Rozhodnutí v hlavním líčení činí senát nebo samosoudce.

Soud při svém rozhodování hodnotí důkazy jednotlivě i v souhrnu a je jeho povinností pečlivě zvážit veškeré okolnosti případu. Naplňuje se účel trestního řízení, tedy náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů. Tím je naplněna preventivně výchovná funkce. Důležitý je vztah hlavního líčení a přípravného řízení, neboť přípravné řízení náležitě ovlivňuje

¹⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 185 odst. 1

¹⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 555-565. ISBN 978-80-7502-278-3

rozhodnutí hlavního líčení. I v řízení v trestních věcech mladistvých je plně uplatňována obecná právní úprava týkající se hlavního líčení.¹⁶

1.2.4 Opravné řízení

Opravné řízení slouží k prohloubení požadavku zákonnosti při rozhodování orgánů činných v trestním řízení a je postaveno na obecných zásadách trestního řízení. Rozlišujeme řádné a mimořádné opravné prostředky. mezi řádné opravné prostředky patří stížnost a odvolání. Speciálním typem řádného opravného prostředku je odpor směřující proti trestnímu příkazu. Mimořádnými opravnými prostředky jsou dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnova řízení. Přes veškerou pečlivost, se kterou je trestní řízení prováděno se v rozhodnutí mohou objevovat chyby a nedostatky, které ve výsledku podlamují jejich správnost a proto je důležitá existence dalšího přezkumu těchto rozhodnutí. Účelem opravného řízení je zvýšení záruky zásady materiální pravdy v trestním řízení. Napravením nesprávného rozhodnutí v zájmu účastníka je naplněn bezprostřední účel trestního řízení. Každý kdo byl uznán vinným trestným činem má právo na přezkum výroku o vině a trestu soudem vyššího stupně. Opravné řízení dále slouží k zajištění správného výkladu zákona. Soud vyššího stupně přezkoumá napadené rozhodnutí a potvrdí správnost napadeného rozhodnutí, sám jej napraví, či nařídí soudu původně rozhodujícímu, aby věc znovu projednal a rozhodl.¹⁷

1.3 Základní zásady trestního řízení

Trestní řízení se proměňuje v závislosti na historických událostech, kterými si společnost prošla. Každá válka, revoluce, hospodářská krize či změna vládnoucí strany se tedy promítá většími i menšími změnami do trestního řízení. Pro trestní řízení byla a je každá taková změna zvláště citlivou, neboť se trestní řízení dotýká nejdůležitějších a nejcitlivějších společenských hodnot. Specifičnost trestního řízení je viditelná na požadavku stability a bezpečí společnosti, která je zajišťována státní mocí a oproti tomu ochrana jednotlivce ve společnosti. Proměnlivost faktorů v trestním řízení je natolik vysoká, že je neshodné nalézt stabilní a stálý model trestněprocesní úpravy a jednotlivých procesních institutů.

¹⁶ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 577-578. ISBN 978-80-7400-496-4

¹⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 609-616. ISBN 978-80-7502-278-3

Je třeba neustálého vývoje a přizpůsobování trestněprocesních úprav i institutů tak, aby vyhovovaly aktuální situaci společnosti a obsahovaly všechny důležité společenské zájmy a hodnoty. Základní zásady tvoří v trestním řízení stabilnější rysy, podle nichž se trestní právo formuluje a utváří. Přesto ani základní zásady nejsou natolik pevné, že by se promítaly do všech dílčích prvků trestního řízení, neboť i zde nalézáme výjimky jako je zásada veřejnosti, která platí v řízení před soudem a nikoliv v přípravném řízení. I základní zásady se proměňují v návaznosti na historické události či vládnoucí strany, jsou ovšem nadány větší trvanlivostí užívání.¹⁸

Základní zásady jsou základem na němž stojí organizace trestního řízení a úprava činnosti jeho orgánů. Znalost základních zásad je důležitá pro správný výklad a aplikaci trestního řádu a jeho jednotlivých ustanovení. Trestní řád uvádí základní zásady trestního řízení v ustanovení § 2. Oproti tomu modifikaci základních zásad trestního řízení a zvláštní zásady pro řízení ve věcech mladistvých obsahuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Základní zásady trestního řízení jsou též závazné pro řízení proti právnické osobě, s tím že dochází k jistým modifikacím některých základních zásad pro imateriální povahu právnické osoby.

1.3.1 Jednotlivé zásady

Zásada přiměřenosti

Zásada přiměřenosti znamená nutnost orgánů činných v trestním řízení postupovat s plným šetřením občanských práv a svobod garantovaných Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána. V zájmu humánnosti trestního řízení a úcty k lidským právům jsou orgány činné v trestním řízení povinné projednat věci s pečlivostí nejmenšího možného zásahu do základních práv a svobod osob, tedy pouze v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zjištění účelu trestního řízení. Zásada přiměřenosti se vztahuje na všechny osoby, kterých se trestní řízení jakýmkoliv způsobem týká. V řízení ve věcech mladistvých je třeba postupovat v návaznosti k této zásadě tak, aby nebyla

¹⁸ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 79-80. ISBN 978-80-7400-496-4

narušena jejich psychika, sociální rovnováha a další vývoj. Zásada přiměřenosti je uplatňována především při zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení.¹⁹

Zásada rychlosti řízení

O zásadě rychlosti řízení pojednává ustanovení § 2 odst.4 trestního řádu. Zásadě rychlosti řízení je kladena patřičná důležitost v trestním řízení. Je považována za základní zásadu trestního řízení. Tomuto nasvědčuje požadavek lhůt v trestním řízení. Trestní věci fyzických i právnických osob jsou projednávány bez zbytečných průtahů. Požadavek rychlosti řízení nalzáme též v ustanovení § 5 odst. 2 zákona o soudech a soudcích.²⁰

Zásada rychlosti řízení tvoří nezbytnou záruku řádného objasnění věci, které vede ke správnosti rozhodnutí, neboť zbytečné průtahy mají za následek negativní ovlivnění množství a kvality důkazů. Důsledkem zdlouhavého a neodůvodněně protahovaného trestního řízení je snížení samotné účinnosti řízení, úpadek výchovného i preventivního působení na společnost a v neposlední řadě dopadá na trestní řád v podobě jeho oslabení, zároveň snižuje autoritu orgánů, které mají zajišťovat jeho nedotknutelnost.²¹

Ustanovení čl. 6 odst.1 Evropské úmluvy zakotvuje právo každého, aby jeho věc byla projednána nezávislým a nestranným soudem v přiměřené lhůtě, spravedlivě a veřejně. Čl.5 odst.3 pojednává o právu zatčeného na okamžité předvedení před soud a právo být souzen v přiměřené lhůtě či propuštění během řízení. Nedbalost zásady rychlosti řízení vede k porušení ustavně garantovaných práv zakotvených v čl.6 odst.1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Lhůty k projednání jsou subjektivním pojmem, je třeba je tedy rozlišovat vzhledem k individuálnosti případu. Například ustanovení §164 odst.2 trestního řádu zdůrazňuje tento požadavek pro policejní orgán, který z vlastní iniciativy postupuje při vyhledávání důkazů potřebných pro posouzení případu co nejrychleji. Nepochybně se zásada rychlého řízení projevuje především ve věcech

¹⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 147. ISBN 978-80-7502-278-3

²⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 142. ISBN 978-80-7502-278-3

²¹ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 92-93. ISBN 978-80-7400-496-4

vazebních. Ustanovení §71 odst.1 trestního řádu výslovně uvádí povinnost orgánů činných v trestním řízení vypořádat se přednostně a urychleně s vazebními záležitostmi. Nutnost požadavku rychlosti řízení ve věcech vazebních napomáhá stanovení nepřekročitelných vazebních lhůt. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ani trestní řád neznají ustanovení, umožňující zastavení trestního stíhání důsledkem neprojednání věci v nepřiměřené lhůtě, což je srozumitelné vzhledem ke specifičnosti určení činnosti či nečinnosti, která zapříčinila dané průtahy v trestním řízení. Soud je podle §125 odst.1 trestního řádu povinen náležitě odůvodnit uložený trest z hlediska délky trestního řízení, pokud došlo k nepřiměřeným průtahům v řízení. Tímto je soud povinen od roku 2009, kdy došlo k novelizaci trestního řádu.

K tomuto se vyslovil i Ústavní soud zásadou, podle které porušení práva na projednání věci podle čl.6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod samo o sobě není důvodem nepřipustnosti trestního stíhání.²²

Zásada řádného zákonného procesu

Zásada řádného zákonného procesu je ústavní zásadou, která je pro trestní řízení nejpodstatnější. Jedná se o zásadu obecného charakteru, jenž je zakotvena v ustanovení § 2 odst.1 trestního řádu, podle kterého každá obviněná osoba smí být stíhána jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem. Toto ustanovení ve spojitosti s čl.8 odst.2 Listiny základních práv a svobod stanovuje, že nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven osobní svobody v rozporu se zákonem.

Je třeba mít na paměti, že zásada řádného zákonného procesu nesmí být při zjišťování skutkového stavu věci podřazena, neboť nelze docílit takového zjištění za předpokladu porušení zákona. Důkazy, které byly zjištěny v rozporu se zásadou zákonného procesu nemohou být v řízení použity, při rozhodování se k takovým nepřihlíží a mohou být postiženy i absolutní neúčinností.

Zásadu řádného zákonného procesu obsahově nalzáme v řadě institutů trestního práva, konkrétně například při zahájení trestního stíhání podle §160 trestního řádu, dále v úpravě dokazování v trestních věcech. Porušení zásady

²² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 143-146. ISBN 978-80-7502-278-3

řádného zákonného procesu může v trestním řízení vyvolat procesní i hmotněprávní důsledky.²³

Zásada vyhledávací

Zásada vyhledávací znamená povinnost orgánů činných v trestním řízení vyhledávat a provádět důkazy i bez návrhu stran. Zásada vyhledávací má společný základ a rysy se zásadou oficiality. Zásada vyhledávací s sebou nese tři zásadní problémy. Prvním problémem je procesní odpovědnost za zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti.²⁴

Ustanovení § 164 odst.3 trestního řádu k tomuto uvádí, že: „*Policejní orgán vyhledává a za stanovených podmínek i provádí důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného.*“²⁵

Orgány činné v trestním řízení jsou povinné zjišťovat skutkový stav věci i pokud jsou strany nečinné. Trestní řád počítá se součinností stran v trestním řízení, které mohou důkaz vyhledat, předložit nebo navrhnout jeho provedení. Strany mohou se souhlasem soudu důkaz provést.

Druhým problémem jsou „nesporné skutečnosti“. Jedná se o skutečnosti, které nemusí být předmětem dokazování, neboť o nich mezi stranami není sporu. Trestní řád jich neznal až do novely z roku 2001. V současnosti trestní řád připouští jejich existenci ve dvou případech.²⁶

Podle ustanovení §314b odst.2 trestního řádu, dle kterého „*Byl-li soudu s doručením návrhu předán zadržený podezřelý, soudce jej do 24 hodin vyslechně jako obviněného, zejména k okolnostem zadržení a důvodům vazby, dále k tomu, které skutečnosti považuje za nesporné, a zda souhlasí s tím, aby takové skutečnosti nebyly v hlavním líčení dokazovány.*“²⁷

Ve druhém případě se jedná o existenci nesporných skutečností dle §314d odst.2 trestního řádu ve zjednodušeném řízení před soudem, kdy může

²³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 127-129. ISBN 978-80-7502-278-3

²⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 151. ISBN 978-80-7502-278-3

²⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 164 odst. 3

²⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 151-153. ISBN 978-80-7502-278-3

²⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §314b odst.2

samosoudce rozhodnout o upuštění od dokazování nesporných skutečností. Nesporné skutečnosti se ovšem v trestním řízení užívají v malém rozsahu.

Třetím problémem zásady vyhledávací je dohoda o vině a trestu. Zde se neuplatňuje, neboť dohoda o vině a trestu je výsledkem sjednané dohody obviněného a státního zástupce, kdy obviněný prohlašuje, že spáchal skutek, pro který je stíhán.

Zásada vyhledávací má odlišné uplatnění v různých fázích trestního řízení. Plné uplatnění nalézá v přípravném řízení, oproti tomu v předběžném projednání obžaloby se ji užívá jen v omezené míře.²⁸

Zásada volného hodnocení důkazů

Zásada volného hodnocení důkazů znamená, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny hodnotit důkazy jednotlivě i v souhrnu dle svého vnitřního přesvědčení, které je založeno na pečlivém uvážení veškerých okolností případu. Zásadu vyjadřuje ustanovení §2 odst.6 trestního řádu a oproti jiných není ústavně zakotvena. Pro zásadu volného hodnocení důkazů nejsou stanovena žádná pravidla toho, které důkazy jsou potřebné k prokázání určité skutečnosti, což není v rozporu s tím, že trestní řád a zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v některých výjimečných případech prikazují použití některého druhu důkazu a jinde naopak zakazuje užití určitého důkazu při dokazování. Orgány činné v trestním řízení se vypořádají s veškerými důkazy a své vnitřní přesvědčení musí ve svém rozhodnutí náležitě odůvodnit.²⁹

Zásada zajištění práva na obhajobu

Ústavněprávní vyjádření zásady zajištění práva na obhajobu je zakotveno v čl.40 odst.3 Listiny základních práv a svobod, stejně tak v čl.6 odst.3 písm. b), c) Evropské úmluvy o lidských právech, též v čl.14 odst.3 písm. b), d) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Lze ji dovodit ze zásady v čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. V trestním řádu je zásada zajištění práva na obhajobu obsažena v ustanovení § 2 odst. 13. Oproti ústavněprávnímu vyjádření, jenž spojuje právo na obhajobu jen s obviněným,

²⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 154. ISBN 978-80-7502-278-3

²⁹ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 119-120. ISBN 978-80-7400-496-4

nalézáme v trestním řádu širší vyjádření této zásady, neboť spojuje právo na obhajobu s každým, proti němuž se vede trestní řízení.³⁰

Zásada zajištění práva na obhajobu obsahuje tři hlavní složky, které musí být zajištěny. Jedná se o právo sám se hájit a to prostředky dle vlastního rozhodnutí, dalším je právo na obhájce a porady s ním o způsobu obhajoby a posledním atributem je právo požadovat od orgánů činných v trestním řízení objasňování všech okolností svědčících ve prospěch obviněného se stejnou pečlivostí, a to i bez návrhu.

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v každém období poučit toho, proti němuž se vede trestní řízení o právech umožňující obhajobu, stejně tak i jeho uskutečnění. Pro zajištění práva na obhajobu je důležité též právo každého na použití mateřského jazyka před orgány činnými v trestním řízení.³¹

Zásada zajištění práv poškozeného

Zásada zajištění práv poškozeného byla vložena do trestního řádu roku 2013 novelou provedenou zákonem č.45/2013 Sb., o obětech trestních činů. Ustanovení § 2 odst.15 trestního řádu uvádí, že „*Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v každém období řízení umožnit poškozenému plné uplatnění jeho práv, o kterých je třeba ho podle zákona vhodným způsobem a srozumitelně poučit, aby mohl dosáhnout uspokojení svých nároků; řízení musí vést s potřebnou ohleduplností k poškozenému a při šetření jeho osobnosti.*“³²

Došlo k vymezení pojmu oběť, který se významově odlišuje od pojmu poškozený. Poškozeným je dle § 43 odst.1 „*Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.*“³³

Zásada zajištění práv poškozeného si klade za účel ochranu oběti před prohlubováním primární, sekundární a opakovanou viktimizací. Primární viktimizace bezprostředně souvisí s trestným činem a je způsobena přímo osobou

³⁰ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 94. ISBN 978-80-7400-496-4

³¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 176-179. ISBN 978-80-7502-278-3

³² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §2 odst.15

³³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §43

pachatele. Sekundární viktimizace je újma způsobená oběti a nastupuje až po ukončení trestného činu.³⁴

Zásada oficiality

Zásadu oficiality vyjadřuje ustanovení §2 odst.4 trestního řádu, který vykládá postup orgánů činných v trestním řízení z úřední povinnosti. Nelze ovšem opomíjet iniciativu ze strany oznamovatele trestné činnosti v podobě trestních oznámení, která představují početnou skupinu způsobu zjištění poznatků o spáchané trestné činnosti.³⁵ V trestním řízení je třeba vykládat tuto zásadu s ohledem na zásadu rychlosti, principem šetření práv a svobod garantovaných Listinou základních práv a svobod a příslušných mezinárodních smluv o lidských právech, jimiž je Česká republika vázána. Stát zastoupený orgány činnými v trestním řízení odpovídá za trestání jednotlivců ve společnosti. Tato zásada je garancí rovnosti lidí před zákonem. Jedná se o zásadu obecného charakteru, kterou se trestní řízení liší od jiných druhů řízení. Se zásadou je spjata povinnost orgánů činných v trestním řízení provést ze zákonných důvodu daný procesní úkon z úřední povinnosti. U zásady oficiality nacházíme v trestním řádu početné výjimky, mezi které spadá například náhrada škody v trestním řízení, o které je rozhodováno jen na návrh poškozeného. Tyto se nazývají výjimky ze zásady oficiality. Zásada oficiality zavazuje všechny orgány činné v trestním řízení a to ve všech stádiích trestního řízení, čímž se odlišuje od zásady legality.³⁶

Zásada legality

K zásadě legality ustanovení §2 odst. 3 trestního řádu říká, že „*Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.*“³⁷

V zájmu spravedlnosti a rovnosti všech osob před zákonem je zásada legality garancí zamezení stíhání trestných činů na základě jakéhokoliv výběru. Kroky k trestnímu stíhání je třeba podniknout všude tam, kde je podezření ze spáchaní trestného činu. Povinnost trestního stíhání je zajištěna dílčími postupy,

³⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 182. ISBN 978-80-7502-278-3

³⁵ CHMELÍK, J., a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str.56 ISBN 978-80-7380-488-6

³⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 136-137. ISBN 978-80-7502-278-3

³⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §2 odst.3

kteře jsou realizované v přípravném řízení státním zástupcem a policejním orgánem. Mezi tyto dílčí kroky spadá povinnost činit opatření k odhalení trestných činů a zjištění pachatele dle ustanovení §158 odst. 1 trestního řádu, povinnost přijímat oznámení o trestných činech dle ustanovení §158 odst. 2 trestního řádu , prověřovat skutečnosti nasvědčující spáchání trestného činu dle ustanovení §158 odst.3 trestního řádu a povinnost zahájení trestního stíhání podle ustanovení §160 trestního řádu.

Zákon a závazné mezinárodní smlouvy připouští výjimky ze zásady legality. jedná se trestné činy, které nesmí být stíhány, dále případy bez nutnosti trestního stíhání a do poslední skupiny spadají případy, které jsou sami o sobě dočasným odložením trestního stíhání.³⁸

Opakem zásady legality je zásada oportunity, která spočívá v požadavku účelnosti a státní zástupce je oprávněn v individuálním případě nestíhat pachatele na základě neúčelnosti. V českém trestním řízení zásada oportunity neplatí, přesto však prvků oportunity přibývá i u nás a v návaznosti na připravovanou rekonfiguraci trestního řádu je tato zásada spolu se zásadou legality předmětem mnoha odborných diskuzí ve snaze o posílení prvků zásady oportunity.³⁹

Zásada presumpce nevinny

Zásadu presumpce nevinny vyjadřuje na ústavněprávní úrovni čl. 40 odst.2 Listiny základních práv a svobod, tak čl. 6 odst. 2 Evropské úmluvy o občanských a politických právech, stejně tak i čl. 14 odst.2 Mezinárodního paktu o lidských právech. Ve všech shora uvedených se jedná o pozitivní vymezení, podle nichž každý je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla vyslovena jeho vina.⁴⁰

Na význam zásady presumpce nevinny poukazují i četné judikáty ústavního soudu, který v nich opakovaně vykládá pravidla vyplývající z této zásady,

³⁸ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 102-103. ISBN 978-80-7400-496-4

³⁹ JELÍNEK, J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, str.52-55. ISBN 978-80-7502-155-7

⁴⁰ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 109. ISBN 978-80-7400-496-4

především princip *in dubio pro reo*. Presumpce nevinny je základním lidským právem, který je zároveň jedním z prvků práva na spravedlivý proces.⁴¹-

Oproti tomu ustanovení §2 odst.2 trestního řádu obsahuje negativní vymezení definice, tím že říká: „*Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.*“⁴²

Zásada presumpce nevinny bývá označována za zásadu ovládající dokazování v trestním řízení. Díky presumpci nevinny je zajištěné právo obviněného na jednání jako s jakoukoliv jinou osobou, bez předsudků viny, které by mohly nést negativní dopady do všech rovin základních práv obviněného a to až do pravomocného odsouzení za odpovědnost spáchaného trestného činu. Zásada presumpce nevinny v sobě nese ochranu cti a dobré pověsti osoby. V moderní společnosti se mnohdy dostává do sporu s jinými zásadami jako je například právo na informace. V takovém případě je třeba při sdělování informací klást dostatečné pozornosti zásadě presumpce nevinny podle ustanovení §8a odst. 1 trestního řádu, aby se těmto negativním dopadům zamezilo. V přípravném řízení lze zveřejnit informace o osobě jen na základě zákona. Lze tak učinit v nezbytné míře například pro účely pátrání po osobě. Vliv zásady se projevuje v dokazování, při rozhodování orgánů činných v trestním řízení a jako pravidlo při zacházení s obviněným.⁴³

Zásada materiální pravdy

Zásada materiální pravdy je obsažena v ustanovení §2 odst.5 trestního řádu a bývá označována jako zásada zjištění skutkového stavu bez zbytečných pochybností. Obsahem tohoto ustanovení je postup orgánů činných v trestním řízení v souladu se svými zákonnými právy a povinnostmi za součinnosti stran, tak aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je potřebný pro jejich rozhodnutí. Soud v trestním řízení musí při svém rozhodnutí vycházet ze zjištěného skutkového děje, obsahově správných faktů. Za výjimku ze zásady zjištění skutkového stavu bez důvodných

⁴¹ JELÍNEK, J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, str.129-131. ISBN 978-80-7502-155-7

⁴² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §2 odst.2

⁴³ JELÍNEK, J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, str. 131-135. ISBN 978-80-7502-155-7

pochybností je považováno zjednodušené řízení před samosoudcem, za předpokladu, že byl soudu s návrhem státního zástupce na potrestání předán zadržený podezřelý, jehož soudce vyslechne ke skutečnostem, které považuje za nesporné a zda souhlasí s tím, aby tyto nebyly dokazovány v hlavním líčení. Další početně zastoupenou výjimkou z výše uvedené zásady je dohoda o vině a trestu. Podkladem pro rozhodnutí je skutek, o kterém obviněný prohlásí, že jej spáchal, pokud státní zástupce s tímto tvrzením souhlasí.

Splněním zásady materiální pravdy je v trestním řízení zaručena zásada vyhledávací, zásada presumpce nevinny, zajištění práva na obhajobu a stejně tak zajišťuje postup v trestním řízení, který směřuje ke zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti.⁴⁴

1.3.2 Uplatnění zásad v řízení proti mladistvým a proti právnickým osobám

Ustanovení § 3 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže uvádí zásady ovládající trestní řízení ve věcech mladistvých. Jedná se o zásadu zvláštního přístupu k projednání trestních věcí mladistvých, zásadu spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zásadu ochrany soukromí a osobnosti mladistvého, zásadu rychlého řízení a zásadu uspokojení zájmů poškozeného. Zmíněné zásady jsou v trestním řízení ve věcech mladistvých nadány předností před základními zásadami podle trestního řádu. Zásady podle obecné úpravy jsou ve světle trestního řízení ve věcech mladistvých modifikovány a patří mezi ně například zásada veřejnosti či zásada legality.

V trestním řízení ve věcech mladistvých je třeba postupovat s přihlédnutím k věku mladistvého, zdravotnímu stavu, rozumové a mravnostní vyspělosti osoby a ve snaze co nejméně ohrozit další vývoj mladistvého, což zajišťuje již výše uvedená zásada zvláštního přístupu při projednávání trestních věcí mladistvých. V zásadě spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a osobami realizujícími probační programy je zapotřebí posilování výchovného působení na mladistvého, zajištění individuálního přístupu a je vyžadována včasná reakce na potřeby a zájmy mladistvého. Zásada ochrany soukromí a osobnosti mladistvého požaduje možnost utajení informací týkajících

⁴⁴ JELÍNEK, Jiří, ed. *Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2016, trestní sekce*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-155-7. str.148-151

se provinění mladistvého do pravomocného skončení trestního stíhání, stejně tak požadavek utajení identity mladistvého před konečným rozhodnutím věci.⁴⁵

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří, ed. *Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny, květen 2016, trestní sekce*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-155-7. str.182-187.

2.0 Obecně o prověřování v trestním řízení

2.1 Postup před zahájením trestního stíhání

V souvislosti s pojmem prověřování v trestním řízení hovoříme o postupu před zahájením trestního stíhání. Spolu s vyšetřováním je součástí přípravného řízení. Postup před zahájením trestního stíhání byl začleněn do přípravného řízení novou zákona č. 265/2001 Sb., díky které se dříve neprocesní fáze prověřování stala procesní fází trestního řízení. Zmíněná novela přinesla také sjednocení policejního orgánu, což napomohlo ke snížení dvojího provádění úkonů v přípravném řízení. Díky tomu se stalo přípravné řízení efektivnějším, značně se zrychlilo a posiluje pozici hlavního líčení. V postupu před zahájením trestního stíhání, stejně tak jako v celém přípravném řízení je významné postavení státního zástupce, který provádí dozor nad policejním orgánem. V zájmu rychlosti a efektivnosti přípravného řízení je státní zástupce oprávněn nařídit policejnímu orgánu provedení úkonu v rámci přípravného řízení, neboť jeho prodlužování má negativní vliv na vyhledávání důkazů i zjištění pachatele trestného činu. Obecné právní úpravy postupu před zahájením trestního stíhání se užívá i v trestních věcech mladistvých.⁴⁶

2.2 Účel prověřování

Prověřování slouží k objasnění a prověření skutečností, jenž nasvědčují spáchání trestného činu a směřuje ke zjištění osoby pachatele, tak aby policejní orgán mohl rozhodnout o zahájení trestního stíhání anebo o jiném řešení podnětu.⁴⁷ Ustanovení §158 odst. 1 trestního řádu účel prověřování definuje takto „*Policejní orgán je povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele; je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti.*“⁴⁸ Základními funkcemi postupu před zahájením trestního stíhání jsou

⁴⁶ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 483-484. ISBN 978-80-7400-496-4

⁴⁷ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 484. ISBN 978-80-7400-496-4

⁴⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §158 odst.1

funkce iniciační, verifikační funkce, vyhledávací funkce, funkce fixační, funkce legality a garanční funkce. V rámci iniciační funkce je policejní orgán spolu se státním zástupcem povinen odhalovat na základě vlastní činnosti skutečnosti nasvědčující spáchání trestného činu a přijímat a zabývat se trestními oznámeními a dalšími podněty k trestnímu stíhání. Dalším znakem iniciační funkce je formální zahájení trestního řízení, jenž se zahajuje buď sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů nebo na základě rozhodnutí o zahájení trestního stíhání. Verifikační funkcí se předchází tomu, aby před soud byly postaveny osoby, u nichž není dostatečně odůvodněno podezření ze spáchání trestného činu, pro který jsou žalovány. Zároveň tím chrání osoby před difamujícími účinky trestního řízení. Vyhledávací funkce je založena na vyhledávání informací o spáchaných trestných činech. Získávání těchto informací je složité a z toho důvodu je tato činnost svěřena především Policii České republiky a státnímu zastupitelství. Policie České republiky disponuje značnou kvalifikací a technickou vybaveností potřebnou pro zajištění těchto informací. Fixační funkce slouží k tomu aby byly včasné zajištěny pomíjivé důkazy, důkazy u nichž hrozí poškození nebo znehodnocení. Funkce legality zajišťuje aby všechny skutky, u kterých panuje podezření ze spáchání trestného činu byly ve veřejném zájmu trestně stíhány. Garanční funkce spočívá v šetření práv a svobod, které jsou ústavně garantované a je třeba do nich zasáhnout.⁴⁹

2.3 Průběh prověřování v trestním řízení

Průběh prověřování lze formálně rozdělit do těchto kroků:

1. Podnět k trestnímu stíhání,
2. primární vyřízení podnětu,
3. objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu,
4. skončení prověřování.⁵⁰

⁴⁹ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 484-486. ISBN 978-80-7400-496-4

⁵⁰ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 493. ISBN 978-80-7400-496-4

2.4 Podezření a podezřelý

V přípravném řízení se setkáváme se třemi stupni podezření. Na počátku je prosté podezření. Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu, které je neprověřené a nejisté. Druhým stupněm je kvalifikovaný stupeň podezření, které je důvodné pro zahájení trestního stíhání. Zde se již podezření opírá o důvodné skutečnosti, které nasvědčují spáchání trestného činu určitou osobou. Posledním stupněm je vysoký stupeň podezření, který vyplývá z výsledků vyšetřování. Vysoký stupeň podezření je důvodem k podání obžaloby, neboť se dá očekávat, že soud ve věci rozhodne odsuzujícím rozsudkem.

Podezřelým je osoba, u které lze na základě prověřování a vyšetřování policejního orgánu s pravděpodobností předpokládat, že může být pachatelem trestného činu.⁵¹

2.5 Orgány činné v přípravném řízení

Postavení orgánů činných v přípravném řízení je odlišné podle dané formy přípravného řízení. Tyto orgány mají tedy jiné postavení v postupu před zahájením trestního stíhání, ve fázi vyšetřování a ve zkráceném přípravném řízení.⁵²

Každopádně se na celém přípravném řízení podílejí všechny orgány činné v trestním řízení, které uvádí ustanovení §12 odst. 1 trestního řádu, dle kterého: „*Orgány činnými v trestním řízení se rozumějí soud, státní zástupce a policejní orgán.*“⁵³

2.5.1 Státní zástupce

Postavení státního zástupce je v každém stádiu trestního řízení odlišné, přesto v každém z nich důležité. V přípravném řízení je pozice státního zástupce mnohem významnější než v řízení před soudem. Pravomoc a povinnosti státního zástupce podle forem přípravného řízení nalézáme v ustanovení §157 a §157a trestního řádu. Pro úkony státního zástupce je zde určen požadavek včasnosti a důvodnosti, který ovládá celé přípravné řízení. Státní zástupce tedy plánuje svou

⁵¹ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 491-492. ISBN 978-80-7400-496-4

⁵² ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 474. ISBN 978-80-7400-496-4

⁵³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §12

činnost takovým způsobem, aby kladně ovlivnilo včasnost a důvodnost trestního stíhání. V pravomoci státního zástupce je uložena povinnost policejnímu orgánu k provedení nezbytných úkonů vedoucích k objasnění věci a zjištění pachatele. Dále smí od policejního orgánu požadovat dokumentaci a veškeré materiály ve věci. Státní zástupce je taktéž oprávněn přidělit věc jinému policejnímu orgánu. Státní zástupce je v přípravném řízení zárukou zachování zákonnosti. Kompetence pro rámec dozoru v přípravném řízení jsou stanoveny v §174 trestního řádu. Mezi výlučné pravomoci státního zástupce patří podání obžaloby, sjednání dohody o vině a trestu s obviněným, podání návrhu na ochranné opatření, rozhodnutí o zastavení či přerušení trestního stíhání, postoupení věci jinému orgánu.

Dále rozhoduje o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání za podmínek uvedených v ustanovení § 309 trestního řádu, podává návrh na vzetí do vazby, návrh na vydání příkazu k zatčení, podává soudu návrhy o změnách vazby a mnoho dalších pravomocí uvedených v trestním řádu a dalších zákonů. Policejnímu orgánu je umožněno provést úkony ve věcech, které nesou odkladu i bez předchozího povolení státního zástupce. Musí si ovšem neprodleně po provedení úkonů opatřit souhlas státního zástupce, dodatečné povolení či vyhotovit státnímu zástupci dodatečné vyrozumění. Státní zástupce a policejní orgán mají u některých rozhodnutí a opatření obdobnou pravomoc konat. Například u zajištění hodnoty věci, která nesnese odkladu smí policejní orgán provést úkon i bez předešlého souhlasu státního zástupce. Policejní orgán je povinen si souhlas opatřit zpětně nejpozději do 48 hodin od provedení úkonu. Státní zástupce slouží jako druhoinstanční rozhodce o stížnostech proti usnesení policejního orgánu. Mezi další povinnosti státního zástupce patří vyřizování žádostí o odstraňování průtahů v trestním řízení a odstranění závad v postupu policejního orgánu na základě žádostí osob, proti kterým je řízení vedeno. Dále předkládá soudu návrhy na rozhodnutí a opatření.⁵⁴

2.5.2 Policejní orgány

Trestní řád vymezuje policejní orgány v ustanovení § 12 odst.2. Jedná se o útvary Policie České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, pověřené orgány Vězeňské služby České republiky, pověřené celní orgány, pověřené orgány Vojenské policie, pověřené orgány Bezpečností informační

⁵⁴ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 474-476. ISBN 978-80-7400-496-4

služby, pověřené orgány Úřadu pro zahraniční styky a informace a pověřené orgány Vojenského zpravodajství. Za hlavní a původní policejní orgán je považována Policie České republiky. Všechny jiné policejní orgány, které uvádím výše mají stejné pravomoci v rámci řízení jako původní orgán. Při provádění některých úkonů, které provádí jiný policejní orgán je dán požadavek vyrozumění Policie České republiky.⁵⁵

Hlavním a nejdůležitějším policejním orgánem je útvar Policie České republiky, čemuž nasvědčuje i míra svěřené odpovědnosti a samostatnosti. Do kompetencí útvar Policie ČR zasáhla novela zákona č. 265/2001Sb., neboť mu byla odejmuta pravomoc rozhodovat o přerušení a zastavení trestního stíhání a o postoupení věci. V kompetenci Policejního orgánu zůstalo rozhodování o odložení a odevzdání věci. Je tedy nadán diskreční pravomocí, čímž podstatným způsobem ovlivňuje trestní řízení od nejranějšího stádia.

Nenahraditelnost policejního orgánu je velice patrná na neodkladných a neopakovatelných úkonech v předsoudní fázi trestního řízení. Policejní orgán je povinen při provádění úkonů v přípravném řízení dodržovat pokyny státního zástupce. Jak jsem již popisovala výše u státního zástupce, tak u neodkladných úkonů smí policejní orgán provést úkon i bez předchozího souhlasu státního zástupce. Musí jej však ve lhůtě 48 hodin informovat a obdržet souhlas zpětně. Nenahraditelnost policejního orgánu je dána specifičností technického i personálního vybavení. Odborné dovednosti, kterými policejní orgány disponují jsou zásadní při pátrání po pachatelích trestných činů i při vyhledávání pramenů důkazů, na nichž je postaveno celé trestní řízení.⁵⁶

Policista z vlastní iniciativy vyhledává skutečnosti, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin. Policisté při své činnosti používají podpůrné operativně pátrací prostředky, kterými jsou krycí prostředky, informátor, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky.⁵⁷

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. str. 240.

⁵⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní. 5. vydání.* Praha : Leges, 2018. str. 475-479. ISBN 978-80-7502-278-3

⁵⁷ zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, §69-72

2.5.3 Soud v přípravném řízení

Rozhodování soudu v přípravném řízení je zredukováno jen na nejzávažnější zásahy do ústavně zaručených práv a svobod. V přípravném řízení prvoinstančně rozhoduje soudce a senát rozhoduje o opravných prostředcích. Jedná se o rozhodování o vazbě v přípravném řízení, neboť se jedná o zásadní zásah do osobní svobody. Soud dále vydává příkaz k zatčení dle ustanovení §69 trestního řádu, zákaz vycestovat do zahraničí, příkaz k domovní prohlídce, příkaz k prohlídce prostor či pozemku. Soud vydává příkaz k odposlechu nebo záznamu telekomunikačního provozu dle ustanovení §88 odst. 1, 2 trestního řádu.⁵⁸

Dále dle ustanovení §158d odst. 3 trestního řádu soud vydává povolení „*Pokud má být sledováním zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků.*“⁵⁹ Soud rozhoduje ve věcech duševního stavu obviněného. Soudce je přítomen u rekognice a u výslechu svědka a to z důvodu záruky zákonnosti. Dalším úkolem soudce je rozhodování o bezplatném nároku na obhajobu či snížení odměny obhajoby pro nemajetného obviněného. Soud rozhoduje na návrh státního zástupce ve věci zmocnění poškozených při uplatňování nároku na náhradu škody.⁶⁰

⁵⁸JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 505. ISBN 978-80-7502-278-3

⁵⁹Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §158b odst. 3

⁶⁰JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 505-506. ISBN 978-80-7502-278-3

3.0 Charakteristika a postup při prověřování

Z právní úpravy prověřování skutečností, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin je patrná snaha o jednoduchost a rychlost. Zároveň je zapotřebí, aby poskytovalo dostatečné podklady pro požadované závěry prověřování. Úkolem prověřování je rychlé zajištění podkladů pro rozhodnutí zda má být zahájeno trestní stíhání, či nikoliv. V rámci prověřování se tedy provádí neodkladné a neopakovatelné úkony jak jsem již v práci uváděla. V případech, kdy se od počátku jedná o důvodné podezření ze spáchání trestného činu a je známá i osoba pachatele, se zahajuje trestní stíhání ihned a prověřování tedy neprobíhá, neboť postrádá účelu.⁶¹

3.1 Sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení

Dle ustanovení §158 odst.3 trestního řádu „O zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, sepiše policejní orgán neprodleně záznam, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich dověděl. Opis záznamu zašle do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci.“⁶²

K sepsání záznamu podle výše uvedeného je policejní orgán povinen jen tehdy, když zjištěné skutečnosti důvodně nasvědčují závěru, že byl spáchán trestný čin. Policejní orgán tedy záznam nevydá v případě, že okolnosti v daném okamžiku nenasvědčují tomu, že se jedná o trestný čin. Význam záznamu o zahájení úkonů trestního řízení spočívá v tom, že je jím určen začátek trestního řízení a zahajuje jeho první fázi, tedy přípravné řízení. Od okamžiku sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení vykonává státní zástupce dozor nad zákonností přípravného řízení. Vyhotovením a zasláním opisu záznamu státnímu zástupci ve lhůtě 48 hodin se naplňuje informační funkce, díky které státní zástupce získává dominantní postavení v přípravném řízení a je oprávněn dohlížet na policejní orgány a úkolovat je pro efektivnost a včasnost přípravného řízení.

Subjektům, kteří se zúčastňují prověřování zajišťuje sepsání záznamu záruku postupu podle trestního řádu. Záznam o zahájení úkonů trestního řízení vymezuje předmět prověřování. Jedná se ovšem o počáteční vymezení předmětu

⁶¹ CHMELÍK, J., a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str.308 ISBN 978-80- 7380-488-6

⁶² Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním* (trestní řád), §158 odst. 3

prověřování, které je informační a orientační povahy. Toto vymezení proto nezakládá překážku věci rozhodnuté a uplatnění principu *ne bis in idem*. Je zapotřebí, aby se již ve fázi prověřování shromažďovaly jen relevantní skutečnosti a to za použití zákonem stanovených prostředků. Obsahem záznamu o zahájení úkonů trestního řízení jsou skutkové okolnosti, pro které se řízení zahajuje a také způsob, kterým se policejní orgán o trestném činu dozvěděl.⁶³

3.2 Vysvětlení

Podání vysvětlení je nejhojněji užívaným úkonem při prověřování v trestním řízení. Trestní řád uvádí v ustanovení §158 trestního řádu, že „*k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení.*“⁶⁴ Policejní orgán je podle trestního řádu oprávněn požadovat vysvětlení od osob fyzických, právnických a od státních orgánů. Vysvětlení je podáváno výhradně ústní formou a jeho obsah je sepsán do úředního záznamu.

Ve výzvě k dostavení podání vysvětlení policejní orgán uvádí den a čas jeho konání, upřesňuje předmět jehož se týká a oznámí osobě jaké písemnosti a jiné věci má přinést s sebou. Osoba musí být dále poučena o právu na právní pomoc advokáta, ten nesmí do průběhu vysvětlení zasahovat například tím, že by kladl otázky.⁶⁵ Vpřípadě nedostavení se bez dostatečné omluvy k výpovědi může být osoba předvedena. U osoby, která by vysvětlením porušila státem uznanou mlčenlivost nelze takového vysvětlení požadovat.

Před začátkem vysvětlení je třeba osobu poučit o povinnostech vypovídat pravdu a nic nezamlčet a zároveň o možnosti vysvětlení odepřít, pokud by zapříčinilo trestní stíhání osoby podávající vysvětlení nebo osob blízkých. Osobě podávající vysvětlení může být za splnění podmínek §55 odst.2 trestního řádu poskytnuta ochrana. Požaduje-li policejní orgán vysvětlení od nezletilého, pak je

⁶³ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 498-500. ISBN 978-80-7400-496-4

⁶⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním* (trestní řád), §158

⁶⁵ [online]. Copyright © [cit. 31.03.2020]. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Aktualni_judikatura_TR.pdf

povinen předem vyrozumět zákonného zástupce. Toto neplatí pokud provedení vysvětlení nelze odložit či nelze zajistit vyrozumění státního zástupce.⁶⁶

Přestože je podání vysvětlení neformálním postupem policejního orgánu, tak se sepisuje oficiální úřední záznam, který je součástí spisu i v soudní fázi a může ovlivnit úsudek osob, které pročítají spis. Osoba, která je vyzvána k podání vysvětlení mnohdy nedostává od policejního orgánu informaci zda jde podat vysvětlení v pozici svědka, či je podezřelou osobou, čímž se znemožňuje právo podezřelého odepřít výpověď. Toto ústavně garantované právo je proto často odepřeno a pokud policejní orgán po podání vysvětlení označí osobu za pachatele trestného činu, pak neeticky obchází odepření výpovědi. Zárukou není ani přítomnost advokáta u podání vysvětlení osoby, která k němu byla vyzvána. Advokát nesmí do průběhu zasahovat v dostatečné míře, tak aby mohl hájit zájmy svého klienta. Advokát může být u podání vysvětlení přítomen pouze jako právní pomoc. Současná právní úprava podání vysvětlení proto působí nespravedlivým dojmem a bylo by vhodné v budoucí rekonstrukci trestního řádu zohlednit tyto negativní dopady, které se boužel mohou prolínat do celého trestního řízení.⁶⁷

⁶⁶ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 502-503. ISBN 978-80-7400-496-4

⁶⁷ SEIFERT, Filip. Podání vysvětlení - nástroj (ne) spravedlivého trestního procesu. *Bulletin Advokacie*. 2018, 04. str. 68-69

**Výpovědi osob v postupu před zahájením trestního stíhání (§ 158 TrŘ) ve standardním
přípravném řízení**

(Autor: Musil, aktualizace Fryšták)

Osoba	Podmínky	§ TrŘ	Úkon	Forma podchycení	Důkazní využití
I. možný pachatel	nizký stupeň podezření nepostačující k zahájení trestního stíhání	§ 158/3a § 158/6	vysvětlení	úřední záznam	úřední záznam slouží k prověření podezření; nelze číst u hlav. líčení podle § 207/2; úřední záznam lze za podmínek stanovených trestním řádem použít v řízení před soudem jako důkaz (§ 211 odst. 6, § 314d odst. 2)
II. poten- ciální svědek	žádné	§ 158/3a § 158/6	vysvětlení	úřední záznam	slouží k úvaze, zda bude proveden důkaz; nelze číst u hlav. líčení
III. svědek	1. neodkladný a neopakovatelný úkon	§ 158/9 § 158a	výslech za účasti soudce	protokol	protokol lze číst u hlav. líčení (§ 211/2b)
	2. předpoklad, že prověřování bude trvat delší dobu (pachatel je neznámý a hrozí ztráta důkazní hodnoty výpovědi) a jde o: a) osobu mladší 15 let, b) osobu, o jejíž schopnosti správně a úplně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat jsou s ohledem na její psychologický stav pochybnosti, c) osobu, u níž zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že by na ni mohl být pro její výpověď vyvíjen nátlak, d) osobu, u níž hrozí z jiného důvodu, že bude ovlivněna její výpověď nebo schopnost zapamatovat si rozhodné skutečnosti nebo schopnost tyto skutečnosti reprodukovat, zejména, zejména pro složitost věci	§ 158/9 § 164/1	výslech	protokol	A. je-li výslech opakován po zahájení tr. stíhání, lze protokol číst u hlav. líčení za podmínek § 102/2 nebo § 211 B. není-li výslech po zahájení tr. stíhání opakován, lze protokol u hlavního líčení číst podle § 211/1, 2a), 3b), c), jinak jej lze předestít u hlav. líčení podle § 212 C. lze využít jako důkaz (§ 314e/1)
IV. znalec	nepostačuje-li odborné vyjádření	§ 105 § 158/3b	výslech se neprovádí	písemný posudek	posudek lze číst u hlavního líčení za podmínek § 211/5

3.3 Neodkladné a neopakovatelné úkony

Legální definice obsažena v ustanovení § 160 odst. 4 trestního řádu uvádí, že „*Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést. V protokolu o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu je třeba vždy uvést, na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný nebo neopakovatelný považován.*“⁶⁸

Ústavní soud se vyjádřil, že je třeba každý neodkladný a neopakovatelný úkon posuzovat individuálně. Právní úprava nezná vymezení neodkladných a neopakovatelných úkonů. Díky tomu má policejní orgán a státní zástupce

⁶⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §160 odst. 4

dostatečný prostor při zjišťování skutečností, které nasvědčují spáchání trestného činu, zjišťování pachatele a opatřování důkazů.

Smyslem neodkladných úkonů je zamezení zmaření, zničení či ztráty důkazů. Mezi neodkladné úkony, se kterými výslovně počítá trestní řád a jsou často využívané bychom zařadily ohledání věci a místa činu, odběry krve a biologického materiálu, pořizování zvukového a obrazového záznamu osob, získávání daktyloskopických stop, podstoupení lékařské prohlídky a získávání antropometrických údajů. Neodkladnými úkony je spousta dalších procesních úkonů, k jejichž provedení potřebuje policejní orgán souhlasu, příkazu či povolení státního zástupce. Řadíme mezi ně i úkony, které policejní orgán provádí bez předchozího souhlasu státního zástupce, rekognici, výslech svědka a operativně pátrací prostředky.

Neopakovatelné úkony se týkají hlavně osob, u kterých hrozí bezprostřední nedosažitelnost. Do neopakovatelných úkonů řadíme výslech svědka, mladistvého, toho komu bylo ublíženo na zdraví. Dále výslech osoby, které byla způsobena majetková či nemajetková újma, toho na jehož úkor se pachatel obohatil. Spadá sem i výslech cizince, osoby zdržující se dlouhodobě mimo území České republiky, osoby bez trvalého pobytu v České republice a taktéž výslech osob ve špatném zdravotním stavu, u kterých je vážně ohrožen jejich život. Výslech se koná na návrh státního zástupce. Forma návrhu není stanovena, pokud se nejedná o písemný návrh, tak je třeba jeho znění zapsat do protokolu o provedení neodkladného a neopakovatelného úkonu. U výslechu svědka a rekognice je nutná účast soudce, který je přítomen pro záruku zákonnosti při provádění úkonu v přípravném řízení.

Policejní orgán, který provedl neodkladný či neopakovatelný úkon je povinen vždy v protokolu o provedení takového úkonu řádně odůvodnit na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný považován a to dle §160 trestního řádu. V případě, že protokol o provedení neodkladného a neopakovatelného úkonu by odůvodnění obsahoval, ale nesplňoval podmínky provedení podle §160 trestního řádu, tak by byl považován za absolutně neúčinný pro svou nezákonnost a soud by proto k takovému úkonu nepřihlížel.⁶⁹

⁶⁹ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 504-506. ISBN 978-80-7400-496-4

3.4 Operativně pátrací prostředky

Až do novely trestního řádu z roku 2001 byly operativně pátrací prostředky upraveny v zákoně č. 283/1991 Sb., o Policii ČR. V současnosti jejich úpravu obsahuje trestní řád a došlo k odstranění nejasností a vymezení hranice mezi operativně pátrací činností Policie a činností policejních orgánů v trestním řízení. Dále došlo k úpravě využití důkazů provedenými činnostmi policie v trestním řízení.⁷⁰

Operativně pátrací prostředky definujeme jako „*souhrn opatření policejních orgánů uskutečňovaných na základě a v souladu s trestním řádem a dalšími předpisy, při předcházení, odhalování a objasňování trestné činnosti, dále při pátrání po skrývajících se pachatelích, pátrání po hledaných nebo pohřešovaných osobách a pátrání po věcných důkazech.*“⁷¹

Výčet operativně pátracích prostředků obsahuje trestní řád a zákon o Policii České republiky. Hlavní tři operativně pátrací prostředky nacházíme v trestním řádu a jedná se o předstíraný převod dle § 158c, sledování osob a věcí dle ustanovení §158d a použití agenta podle § 158c. V zákoně o Policii České republiky nacházíme podpůrné operativně pátrací prostředky. Operativně pátrací prostředky lze využít v celém přípravném řízení, ale i v řízení před soudem.⁷²

Podmínky použití operativně pátracích prostředků upravuje §158b trestního řádu. V §158b odst.1 je obsažené pověření orgánů při použití operativně pátracích prostředků a říká, že „*Není-li dále stanoveno jinak, je policejní orgán, pokud k tomu byl pověřen příslušným ministrem, jde-li o útvar Policie České republiky, policejním prezidentem, jde-li o Generální inspekci bezpečnostních sborů, jejím ředitelem, jde-li o útvar Vojenského zpravodajství, jeho ředitelem, a jde-li o útvar Bezpečnostní informační služby, jejím ředitelem, a jde-li o útvar Úřadu pro zahraniční styky a informace, jeho ředitelem, oprávněn v řízení o úmyslném trestném činu používat operativně pátrací prostředky.*“⁷³

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. str. 1984

⁷¹ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty.* 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 153 s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408175-0

⁷² ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní.* 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 509-510. ISBN 978-80-7400-496-4

⁷³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §158b odst. 1

Použití operativně pátracích prostředků je možné jen v řízení o úmyslném trestném činu. Operativně pátrací prostředky se aplikují výhradně k získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Při jejich aplikaci se uplatňuje zásada subsidiarity, použije se jich jen nelze-li účelu dosáhnout jiným způsobem nebo s podstatnými obtížemi. Je důležité aby se při jejich využití omezil zásah do garantovaných lidských práv a svobod. Policejní orgán tedy dbá co nejmírnějšímu zásahu do těchto práv a to jak intenzitou zásahu, tak i samotnou délkou trvání.⁷⁴ Při využití operativně pátracích prostředků se pořizují obrazové či zvukové záznamy a další záznamy, které jsou použitelné i v hlavním líčení.⁷⁵

3.4.1 Předstíraný převod

Předstíraný převod upravuje ustanovení §158c trestního řádu, který uvádí že „*Předstíraným převodem se rozumí předstírání koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu věci, k jejímuž držení je potřeba zvláštního povolení, jejíž držení je nepřípustné, dále věci, která pochází z trestného činu nebo je ke spáchání trestného činu určena.*“⁷⁶ Mezi věci, k jejichž držení je třeba povolení řadíme omamné a psychotropní látky, prekursory pro jejich výrobu, jedy, radioaktivní látky, střelné zbraně a střelivo, výbušniny, vojenský materiál, léčiva, hormonální a anabolické látky a další. Mezi věci, jejichž držení je nepřípustné spadají zakázané zbraně a střelivo, zakázaná vojenská munice, některé výbušniny a radioaktivní materiály.

Uskutečnění předstíraného převodu podléhá písemnému povolení státního zástupce. Upustit se od něj smí jen pokud nesnese odkladu a to s povinností následného požádání o povolení, které musí policejní orgán doručit státnímu zástupci ve lhůtě 48 hodin.⁷⁷ Povolení státního zástupce k předstíranému převodu má povahu opatření, nikoliv rozhodnutí a není tedy možné proti němu podat opravný prostředek. Státní zástupce vychází při vydání povolení z prostudování spisového materiálu a ve výjimečných případech na základě informací policejního orgánu. Pokud policejní orgán dodatečné povolení od státního zástupce nezíská,

⁷⁴ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 153 s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408175-0

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. str. 1984

⁷⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §158c

⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. str. 1997.

tak musí všechny úkony, které s předstíraným převodem souvisí ukončit a nesmí použít žádné informace, které se v té souvislosti dozvěděl.

Při provádění předstíraného převodu je třeba dbát co nejmenšímu zásahu do garantovaných lidských práv a svobod a je potřeba aby státní zástupce dbal tomu, aby nedocházelo předstíraným převodem k nepřípustné policejní provokaci. Provedení předstíraného převodu se zdokumentuje a to sepsáním záznamu, který musí být do 48 hodin doručen státnímu zástupci. Pokud o předstíraném převodu není takový záznam pořízen, tak je potřeba vyslechnout osoby, které předstíraný převod prováděli jako svědky či utajené svědky, je-li to potřeba.

Problémem předstíraných převodů je možná zbytečná provokace vytvářená policejním orgánem. Při provádění tohoto operativně pátracího prostředku může dojít k negativnímu podněcování k trestné činnosti.⁷⁸

3.4.2 Sledování osob a věcí

Sledování osob a věcí upravuje trestní řád v §158d, který uvádí, že *„Sledováním osob a věcí se rozumí získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky. Pokud policejní orgán při sledování zjistí, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam s obsahem této komunikace zničit a poznatky, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.“*⁷⁹ Pro nařízení sledování osob a věcí policejní orgán potřebuje písemné povolení státního zástupce. Při nařízeném sledování osob a věcí je potřeba ochránit komunikaci mezi obviněným a obhájcem. Z toho důvodu je třeba veškeré informace, které se policejní orgán dozvěděl v rámci komunikace obhájce s obviněným zničit a takové informace nesmí použít. Sledování osob a věcí rozlišujeme na tři druhy, které jsou rozděleny dle formy a metod, dle prostředků dokumentace a dle povolovacího procesu, jenž odpovídá úměrně zásahu do osobnostních práv sledovaného.

První druh sledování nepodléhá povolení a je prováděn na žádost příslušného policejního orgánu. Provedení zajišťuje sám policejní orgán, či oprávněný útvar. Na sledování se podílí Krajské ředitelství policie či Útvar

⁷⁸ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 155-156 s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408175-0

⁷⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §158d

zvláštních činností Služby kriminální policie a vyšetřování. Sledování podle §158 odst.1 trestního řádu probíhá pomocí technických prostředků, klasickým fyzickým sledováním bez dokumentace a na veřejně přístupných místech, na kterých policejní orgán shromažďuje informace o činnosti sledované osoby, o její komunikaci a pohybu. První druh sledování dle §158d odst.1 trestního řádu se využívá především v rámci operativní činnosti.⁸⁰

Druhý typ sledování vychází z ustanovení §158d odst.2 trestního řádu, který uvádí, že „*Sledování, při kterém mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, lze uskutečnit pouze na základě písemného povolení státního zástupce.*“⁸¹ Písemné povolení státního zástupce musí obsahovat obecné náležitosti, konkrétní údaje o trestné činnosti a musí být náležitě odůvodněna potřeba dokumentace sledování. Obsahem takového odůvodnění je popis situace, která vysvětluje potřebu volby tohoto operativně pátracího prostředku a nemožnost zajištění informací pro trestní řízení jinou formou. Sledování podle §158d odst. 2 má formu opatření. Provedení je obdobné jako u prvního druhu sledování až na rozdíl použití různých technických prostředků jako jsou skryté magnetofony, diktafony, odposlechy, kamery a tak podobně. Aby mohly být tyto záznamy použity jako důkazy, pak musí být o jejich provedení sepsán protokol splňující náležitosti uvedené v §55 a 55a trestního řádu.⁸²

Pro poslední typ sledování osob a věcí platí nejpřísnější způsob povolení a to z důvodu nejchoulostivějšího zásahu do osobních práv a svobod. Jedná se o sledování podle §158d odst. 3, který uvádí, že „*Pokud má být sledováním zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků, lze je uskutečnit jen na základě předchozího povolení soudece. Při vstupu do obydlí nesmějí být provedeny žádné jiné úkony než takové, které směřují k umístění technických prostředků.*“⁸³ V tomto druhu sledování jsou uplatňovány technické prostředky jako mikrokamery, prostorové odposlechy a jiné. Za obydlí podle výše zmíněného ustanovení je považován i prostor, ve

⁸⁰ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 157 s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408175-0

⁸¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §158d odst.2

⁸² CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 157 s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408175-0

⁸³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §158d odst.3

kterém můžeme předpokládat jistou míru soukromí. Pro tuto formu sledování, u kterého dává povolení soudce nelze užít dodatečného povolení. Žádost o povolení takového sledování musí obsahovat obecné náležitosti a dobu, po kterou se má sledování provádět. Lhůta sledování podle §158d odst. 3 nesmí být delší než 6 měsíců. Lze ji však opakovaně prodloužit o dalších 6 měsíců. V případě, že se sledování osob a věcí provádí jako neodkladný a neopakovatelný úkon, pak jej policejní orgán smí vykonat i bez předešlého povolení státního zástupce s tím, že nesmí narušit práva dle §158d odst.3 trestního řádu. Musí však standardně o dodatečné povolení zažádat do 48 hodin. V případě, že státní zástupce policejnímu orgánu nevyhoví, tak musí policejní orgán provedení takového neodkladného a neopakovatelného úkonu zanechat.⁸⁴

V případě, že se má požit sledování u subjektu, který k němu dal souhlas, tak není zapotřebí povolení státního zástupce ani soudce. Policejní orgán může se souhlasem takové osoby použít sledování samostatně. Ten kdo dal souhlas ke sledování své osoby může souhlas kdykoliv odvolat. V takovém případě je policejní orgán povinen neprodleně veškeré úkony zastavit a může žádat o povolení státního zástupce či soudce, podle toho dle jakého ustanovení §158d se má provést. Sledování se souhlasem sledované osoby je používáno v případech únosů, vydírání a vymáhání výpalného.⁸⁵

3.4.3 Použití agenta

Použití agenta upravuje trestní řád v §158e. Až do novely trestního řádu z roku 2001 byla právní úprava agenta obsažena v zákoně o Policii ČR. Současná úprava obsažena v trestním řádě definuje agenta jako příslušníka Policie České republiky anebo Generální inspekce bezpečnostních sborů. Agent vždy vystupuje se zastíráním skutečného účelu své činnosti a při výkonu činnosti plní úkoly uložené policejním orgánem. Pro výkon činnosti agenta může být vytvořena imaginární osobní totožnost a údaje, které se zanášejí do informačního systému.⁸⁶

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. str. 2006

⁸⁵ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty.* 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 158-160 s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408175-0

⁸⁶ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty.* 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 161 s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408175-0

Trestní řád v §158e odst. 1 uvádí trestné činy, pro které lze použít agenta a jsou to ty „na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, pro trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pro trestný čin pletichy v insolvenčním řízení podle § 226 trestního zákoníku, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) a odst. 2 až 4 trestního zákoníku, sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 trestního zákoníku, pletichy při veřejné dražbě podle § 258 trestního zákoníku, zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 trestního zákoníku, přijetí úplatku podle § 331 trestního zákoníku, podplacení podle § 332 trestního zákoníku, nepřímého úplatkářství podle § 333 trestního zákoníku nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, je policejní orgán, pokud jím je útvar.“⁸⁷

Agentu lze v trestním řízení využít jen dle výše uvedeného taxativního výčtu §158e odst.1 trestního řádu. Využití agenta je podmíněno udělením povolení soudce vrchního soudu a to na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství. Vydání povolení k použití agenta má formu opatření a musí obsahovat účel použití agenta, který se určuje podle charakteru trestné činnosti a dále obecně definovaný sledovaný cíl, kterého se má za použití agenta dosáhnout, stejně tak jako stanovení doby využití agenta. Agent se využívá u závažné a komplikované trestné činnosti a z důvodu efektivity dosažení účelu bývá povolován na měsíce až roky. Tato doba může být opakovaně prodloužena novým povolením k použití agenta a je třeba v něm obsáhnout i zhodnotit jeho dosavadní činnost.

Nad činností agenta má dohled státní zástupce, který je pravidelně informován policejním orgánem a státní zástupce je zároveň i zárukou zákonnosti. Hodnotí činnost agenta a dohlíží nad jeho činností alespoň jednou za tři měsíce. Pokud státní zástupce dospěje k závěru, že agent má svou činnost ukončit, tak policejní orgán na jeho pokyn bezodkladně ukončí činnost agenta. Agent při své činnosti může využít sledování osob a věcí s pořizováním záznamu, provést předstíraný převod a to bez povolení. Je-li třeba při sledování osob a věcí zasáhnout do práva na nedotknutelnost obydlí, do listovního tajemství či pokud

⁸⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §158e odst.1

má být zajištěn obsah soukromých písemností a záznamů za použití technických prostředků, tak je zapotřebí opatřit předchozí písemné povolení soudce. Agent při své činnosti zasahuje do práv i dalších osob, které nejsou přímo osobou sledovanou a je zde potřeba k právům těchto osob přistupovat co nejšetrněji.⁸⁸

3.4.4 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Trestní řád upravuje odposlech a záznam telekomunikačního provozu v §88 a §88a. Dle §88 trestního řádu upravuje vlastní odposlech a záznam telekomunikačního provozu. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle tohoto ustanovení se vyznačuje živým provedením odposlechu, který je zaznamenáván. Jedná se především o zaznamenávání telefonních hovorů, SMS zpráv a emailovou komunikaci. Oproti tomu §88a trestního řádu upravuje zajišťování odposlechů z telekomunikačního provozu, ve kterém jsou zaznamenávány lokalizační údaje.

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle §88 trestního řádu se povoluje jen je-li trestní řízení vedeno pro zvláště závažný úmyslný trestný čin či jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená Mezinárodní smlouva. Jedná se především o padělání a pozměňování peněz, drogové delikty, ochranu průmyslového vlastnictví, kuplířství, terorismus a jiné závažné úmyslné trestné činy. Tento typ odposlechu významně zasahuje do ústavně garantovaných práv dotčených osob. K odposlechu dle §88 trestního řádu je zapotřebí povolení, jehož návrh podává státní zástupce a schvaluje ho soud ve formě vydání příkazu. Soudní příkaz k odposlechu má povahu rozhodnutí svého druhu. Takový příkaz má písemnou formu a musí obsahovat odůvodnění a odkaz na vyhlášenou Mezinárodní smlouvu, v případě že je vedeno trestní stíhání pro úmyslný trestný čin, k němuž zavazuje Mezinárodní smlouva. Soudce stanovuje v příkazu k odposlechu pevné podmínky pro jeho použití.

Odposlechu bez příkazu je možné použít jen se souhlasem účastníka odposlouchávané stanice, jinak se jedná o odposlech, který byl pořízen nezákonně a v trestním řízení pak odposlech nemůžeme použít. Odposlech se souhlasem účastníka je možný například u obchodování s lidmi, u svěřením dítěte do moci

⁸⁸ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 162-163 s. Edice EUpres. ISBN 978-80-7408175-0

jiného, u omezení osobní svobody, vydírání a jiné z taxativního výčtu, jenž obsahuje trestní řád.

Odposlech podle §88 trestního řádu lze použít jen nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo pokud by jich bylo dosaženo obtížně. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu je podobný operativně pátracím prostředkům, neboť je dovoleným zásahem do tajemství telefonních zpráv, hovorů a jiné obdobné komunikace. V rámci prověřování může být odposlech a záznam telekomunikačního provozu použit jako neodkladný a neopakovatelný úkon. V tomto případě je nutné do protokolu o provedeném úkonu uvést konkrétní skutečnosti, na jehož základě byl shledán za neodkladný a neopakovatelný.

Trestní řád obsahuje i negativní vymezení povolení záznamu dle §88, kdy jsou stanovené zákazy jeho použití. Stanovuje zákaz pořizování záznamů pro určitý okruh osob či hovorů, tam bychom zařadili komunikaci mezi odhájcem a podezřelým. Téma zásahů do důvěrné komunikace naplňuje porušení čl.8 Úmluvy a to bez ohledu na její obsah a formu.⁸⁹

Aby mohl být odposlech a záznam telekomunikačního provozu použit jako důkaz, tak je nutné v němu připojit protokol, který obsahuje identifikaci místa, času, způsob a obsah záznamu. Dále obsahuje údaje o osobě, jenž záznam pořídila. V protokolu, který se zakládá do spisu je třeba uvést místo uložení těchto záznamů.

Ústavní soud se zabýval otázkou opakovatelného použití odposlechů v rámci trestních řízení a dle nálezu ÚS ze dne 29.2.2008 je možné použít jako důkaz v trestním řízení záznamy o odposlechu pořízené pouze podle trestního řádu neboť jeho právní síla je podstatnější než jiné předpisy. Tento požadavek je nezbytný pro zachování zákonnosti a dodržování lidských práv a svobod, neboť se odposlechem zasahuje do těchto práv a svobod a je třeba dbát co nejmírnějšího zásahu.⁹⁰

Pokud odposlechem nebyly zjištěny žádné významné skutečnosti pro trestní řízení, tak jsou tyto záznamy zničeny na základě souhlasu soudu či státního zástupce, podle stádia v němž byly záznamy pořízeny. Orgány činné v trestním

⁸⁹ ESLP. K otázkám důvěrné komunikace. *Bulletin Advokacie*. 2018,11, str.62

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 29.2.2008 sp. zn. PL ÚS 3038/07

řízení jsou po ukončení odposlechu povinné odposlouchávanou osobu seznámit se skutečností, že probíhal odposlech. Tuto povinnost přinesla novena provedena zákonem č.177/2008Sb..

Cílem odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu dle §88a trestního řádu je zjištění technických a lokalizačních údajů již proběhnutých odposlechů. Zajišťují se tedy především informace o tom jaké čísla odposlouchávaná osoba použila, s kým byla v kontaktu, délky hovorů, odkud bylo voláno a jiné.

V dřívější úpravě trestního řádu byly velice volně upraveny podmínky k užití tohoto druhu odposlechu a jediným kritériem byl požadavek, že účelem je objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení. Takto široké vymezení nenaplnovalo požadavky kontroly nad dodržováním ústavně garantovaných práv a svobod člověka. Vzhledem k míře zásahu do práv a svobod člověka nemůže být považován tento odposlech za obvyklý prostředek pro získávání informací a před jeho použitím je třeba dojít k závěru, že informací podstatné pro trestní řízení nelze získat jinými prostředky, které se vyjadřují menším a mírnějším zásahem do ústavně garantovaných práv člověka.

Bylo potřebné podrobněji definovat podmínky použití tohoto zajišťovacího institutu a stalo se tak novelizací trestního řádu provedenou zákonem č.273/2012Sb., kdy bylo ustanovení nahrazeno novou dikcí §88a, ve které jsou již zpřísněné podmínky pro zjišťování údajů z telekomunikačního provozu. Vyžádání údajů o telekomunikačním provozu se využije za předpokladu, že sledovaného účelu nelze dosáhnout jinak, nebo by se účelu dosáhlo velice ztíženě.⁹¹

Údaje lze vyžádat „*pro účely trestního řízení vedeného pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně tři roky, pro trestný čin porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku), pro trestný čin podvodu (§ 209 trestního zákoníku), pro trestný čin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací (§ 230 trestního zákoníku), pro trestný čin opatření a přechovávání přístupového*

⁹¹ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 166-168 s. Edice EUPress. ISBN 978-80-7408175-0

*zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§ 231 trestního zákoníku), pro trestný čin nebezpečného vyhrožování (§ 353 trestního zákoníku), pro trestný čin nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku), pro trestný čin šíření poplašné zprávy (§ 357 trestního zákoníku), pro trestný čin podněcování k trestnému činu (§ 364 trestního zákoníku), pro trestný čin schvalování trestného činu (§ 365 trestního zákoníku), nebo pro úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, zjistit údaje o telekomunikačním provozu, které jsou předmětem telekomunikačního tajemství anebo na něž se vztahuje ochrana osobních a zprostředkovacích dat a nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztížené, nařídí v řízení před soudem jejich vydání soudu předseda senátu a v přípravném řízení nařídí jejich vydání státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu soudce na návrh státního zástupce.*⁹²

Fyzická či právnická osoba, která zajišťuje telekomunikační síť je povinna uchovávat provozní a lokalizační záznamy z telekomunikačního provozu po dobu 6 měsíců. Pokud si orgány činné v trestním řízení o tyto záznamy zažádají, tak subjekty mají povinnost záznamy bezodkladně poskytnout.

Zde bych zmínila právo na ochranu před neoprávněným zveřejněním údajů o osobě garantované č.10 odst. 3 Listiny spolu s č.13 Listiny. Lhůta zachování záznamů z telekomunikačního provozu je proto optimální.⁹³

Příkaz k zajištění záznamů má povahu rozhodnutí svého druhu. Takový příkaz má písemnou formu a musí obsahovat odůvodnění a odkaz na vyhlášenou Mezinárodní smlouvu, v případě že je vedeno trestní stíhání pro úmyslný trestný čin, k němuž zavazuje Mezinárodní smlouva.

Jako důkaz v trestním řízení před soudem se používá zpráva o zjištění údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu. Zpráva má písemnou formu, může být i v elektronické podobě, či může být zpřístupněna způsobem umožňující dálkový a nepřetržitý přístup. Orgány činné v trestním řízení jsou po ukončení

⁹² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §88a

⁹³ Nález Ústavního soudu ze dne 27.3.2011, sp.zn. PL ÚS 24/10

nařízeného zjišťování údajů o telekomunikačním provozu povinni informovat uživatele veřejně dostupné služby.⁹⁴

Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc., se v rámci odborné publikace vyslovil o chybějícím „prostorovém odposlechu“, se kterým platný trestní řád nepočítá a je potřeba zanést tento nový typ operativně pátracího prostředku do budoucí trestněprocesní úpravy, neboť v současnosti vyvozují jeho užití policejní orgány svou odpornou praxí, což se neztotožňuje s požadavkem zákonnosti postupu.⁹⁵

⁹⁴ CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 169 s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408175-0

⁹⁵ JELÍNEK, Jiří. K chybějící úpravě tzv. prostorového odposlechu. *Buletín Advokacie*. 2018, 7-8, str.13-18

4.0 Ukončení stádia prověřování v trestním řízení

Prověřování v trestním řízení může být ukončeno několika způsoby. První způsob, jakým může státní zástupce či policejní orgán věc vyřídit je věc odevzdat dle §159a odst.1 trestního řádu. Druhým způsobem je odložení věci. Může také dojít k dočasnému odložení trestního stíhání dle §159b trestního řádu a posledním způsobem vyřízení věci je zahájení trestního stíhání dle §160 odst.1 trestního řádu.⁹⁶

Pro celé trestní řízení je velmi důležité zachovávat zásadu rychlosti v jeho jednotlivých stádiích. Požadavek rychlosti je ve fázi prověřování stěžejní. Policejní orgán prověřuje skutečnosti, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin včasné a bezodkladně za dozoru státního zástupce. Pokud by tomu tak nebylo, pak by takové prověřování mělo negativní dopady na celé trestní řízení.

Trestní řád proto obsahuje lhůty pro skončení prověřování v trestním řízení, které byly upraveny novelou trestního řádu z roku 2001. Právě pro naplnění a posílení zásady rychlosti došlo u skončení prověřování k úpravě lhůt. Na naplnění zásady rychlosti v souvislosti s lhůtami pro skončení prověřování je třeba nahlížet ve smyslu dozoru státního zástupce nad postupy policejního orgánu v rámci prověřování, neboť tyto lhůty lze opakovaně prodloužit. Lhůty pro skončení prověřování ovšem napomáhají státnímu zástupci k odhalování možných zbytečných průtahů v průběhu prověřování.

4.1 Lhůty pro ukončení prověřování

Trestní řád upravuje lhůty pro skončení prověřování v ustanovení §159 odst.1, dle kterého *„Policejní orgán je povinen prověřit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin,*

a) do 2 měsíců od jejich přijetí, jde-li o věc patřící do příslušnosti samosoudce, v níž se nekoná zkrácené přípravné řízení,

b) do 3 měsíců, jde-li o jinou věc patřící do příslušnosti okresního soudu, a

⁹⁶ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 512. ISBN 978-80-7400-496-4

c) do 6 měsíců, jde-li o věc patřící v prvním stupni do příslušnosti krajského soudu.⁹⁷

Počátek lhůty pro ukončení prověřování v trestním řízení se datuje ke dni obdržení podnětu k trestnímu stíhání, především tedy ke dni přijetí trestního oznámení. V případě, že policejní orgán potřebuje k prověření skutečností delší než zákonem stanovenou lhůtu, tak je povinen státnímu zástupci písemně zdůvodnit z jakého důvodu nebylo možné prověřování skončit ve stanovené lhůtě. Policejní orgán uvede výčet úkonů, jenž je potřeba provést a vytyčí lhůtu potřebnou k provedení těchto úkonů. Státní zástupce je oprávněn stanovit policejnímu orgánu upuštění od některých úkonů a zároveň smí zasahovat do uvedené lhůty, kterou policejní orgán považuje za nutnou k provedení těchto úkonů.⁹⁸

4.2 Odevzdání věci

Odevzdání věci upravuje ustanovení §159a odst.1 trestního řádu. Odevzdáním věci se ukončuje prověřování v trestním řízení pokud se stal skutek, který není trestným činem. Takový skutek je správním deliktem, nebo se jedná o delikt, jenž lze projednat kárně či kázeňsky. Tyto přestupky se proto odevzdávají příslušnému orgánu k projednání. V případě kárných a kázeňských deliktů se věc odevzdává příslušnému orgánu k projednání kárného či kázeňského deliktu.

Odevzdání věci má formu opatření, jedná se tedy o přípis, který je adresovaný orgánu, jenž je příslušný k projednání deliktu dle výše uvedeného za předpokladu, že jím není sám orgán, který prováděl prověřování.

Obsahem přípisu je popis skutkového děje, dále důvody pro které se věc odevzdává a právní kvalifikaci.⁹⁹

⁹⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §159 odst. 1

⁹⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 507-509. ISBN 978-80-7502-278-3.

⁹⁹ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 512. ISBN 978-80-7400-496-4

4.3 Odložení věci

Trestní řád zná pět důvodů, pro které lze věc odložit:

1. Odložení věci dle §159a odst.1 trestního řádu, nejedná se o podezření z trestného činu.
2. Odložení věci dle §159a odst.2 trestního řádu, trestní stíhání nepřipustné.
3. Odložení věci dle §159a odst.3 trestního řádu, fakultativní odložení pro neúčelnost.
4. Odložení věci dle §159a odst.4 trestního řádu, fakultativní odložení věci z důvodů vyplývajících z §172 trestního zástupce.
5. Odložení věci dle §159a odst.5 trestního řádu, nepodařilo se zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání.

4.3.1 Odložení věci dle §159a odst.1 trestního řádu

Pokud se nejedná o podezření z trestného činu dle ustanovení §159a odst. 1 trestního řádu a pak není naplněna zákonná podmínka pro trestní stíhání. Věc je státním zástupcem či policejním orgánem odložena dle §159a odst. 1 trestního řádu pokud zjištěné skutečnosti nenasvědčují skutečnosti, že byl spáchán trestný čin a chybí dostatečné odůvodnění závěru o tom, zda trestný čin spáchala konkrétní osoba. Před odložením věci, u které nejde o podezření z trestného činu musí státní zástupce či policejní orgán zvážit, zda by neměl věc odevzdat a teprve poté, vydá usnesení o odložení věci.¹⁰⁰

4.3.2 Odložení věci dle §159a odst. 2 trestního řádu

Druhým důvodem je nepřipustnost trestního stíhání dle §159a odst. 2 trestního řádu, který stanovuje, že „*státní zástupce nebo policejní orgán před zahájením trestního stíhání odloží usnesením věc, je-li trestní stíhání nepřipustné podle § 11.*“¹⁰¹ V těchto případech sice došlo ke spáchání trestného činu, ale dle ustanovení §11 naplňuje důvod nepřipustnosti trestního stíhání. Mezi tyto důvody spadá například smrt pachatele či prohlášení za mrtvého, promlčení trestního stíhání nebo je-li pachatelem trestného činu osoba, která není trestně odpovědna pro nedostatek věku a mnoho dalších důvodů z výčtu §11 trestního řádu. Pokud bylo takové trestní stíhání již zahájeno, tak v něm nelze pokračovat. odložení věci

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 512-513. ISBN 978-80-7400-496-4

¹⁰¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §159a odst. 2

pro její nepřipustnost podle §159a odst.2 trestního řádu lze použít jen pokud se policejní orgán či státní zástupce dozvěděl o důvodu, jenž zakládá nepřipustnost v průběhu fáze prověřování v trestním řízení. Při zjištění důvodů ve fázi po zahájení trestního stíhání je tak možné jen rozhodnutím o zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 172 odst.1 písm. d trestního řádu.

4.3.3 Odložení věci dle §159a odst.3 trestního řádu

Třetím důvodem je fakultativní odložení z důvodu neúčelnosti podle ustanovení §159a odst.3 trestního řádu. Odložení věci podle tohoto důvodu přichází v úvahu pokud v rámci prověřování došel policejní orgán a státní zástupce k závěru, že byl spáchán trestný čin, stejně tak jako že jej spáchala určitá osoba. Je zde ovšem existence zákonných důvodů, které zadávají neúčelnost trestního stíhání. Trestní stíhání je neúčelné pro tyto důvody:

- za předpokladu, že trest, který pachateli hrozí postrádá významu vedle jiného trestu, který byl již obviněnému uložen nebo jej čeká.
- pokud již bylo jiným orgánem rozhodnuto o skutku kázeňsky, kárně, cizozemským soudem či úřadem a takové rozhodnutí je postačující.¹⁰²

4.3.4 Odložení věci dle §159a odst.4 trestního řádu

Čtvrtým důvodem je fakultativní odložení věci z důvodů dle §172 odst.2 písm.c trestního řádu, dle kterého státní zástupce může zastavit stíhání „*jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.*“¹⁰³ Toto odložení věci podle §159a odst. 4 trestního řádu je žádoucí pouze za výše zmíněných podmínek a je výlučnou kompetencí státního zástupce.

4.4.5 Odložení věci dle §159a odst.5 trestního řádu

Pátým důvodem odložení věci je situace, kdy se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájení trestní stíhání dle ustanovení §159a odst. 5

¹⁰² ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 513. ISBN 978-80-7400-496-4

¹⁰³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §172 odst.2

trestního řádu. Nezjištění skutečností dle tohoto ustanovení trpí nepřesným a nevýstižným vymezením. To je viditelné tam kde se taktéž nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájení trestního stíhání. Jedná se ovšem o skutečnosti, které jsou samostatně uváděny v ustanoveních §159a odst. 1, 2 , 3 trestního řádu.

Ustanovení §159a odst.5 trestního řádu uvádí, že „*Státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží též tehdy, pokud se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání (§ 160). Pominou-li důvody odložení, trestní stíhání zahájí.*“¹⁰⁴ Zjištěné skutečnosti v rámci prověřování nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, ale policejnímu orgánu a státnímu zástupci se nepovedla dostatečně objasnit určitě osoba pachatele. Pachatele se tedy nepodařilo vůbec odhalit nebo odhalen byl, ale na základě zjištěných skutečností se nepodařilo dostatečně zdůvodnit závěr, že byl trestný čin spáchán určitou osobou.

Odložení věci dle §159a odst.5 trestního řádu je konečným vyřízením věci v rámci postupu před zahájením trestního stíhání. Odložení věci má podobu usnesení. Policejní orgán je povinen usnesení o odložení věci do 48 hodin doručit státnímu zástupci, pokud osobně nerozhodoval o odložení věci. Státní zástupce je oprávněn do 30 dní od doručení zrušit usnesení policejního orgánu. Je-li známá poškozená osoba, tak se jí doručuje usnesení o odložení věci. Poškozený je oprávněn podat stížnost, jenž má odkladný účinek. Oznamovatel se o věci vyrozumí přípisem, který obsahuje stručné zdůvodnění odložené věci.

Jak již zmiňuji výše, tak pokud odpadne důvod odložení věci, bude trestní stíhání zahájeno. Trestního stíhání se zahajuje podle §159a odst.5 trestního řádu, jestli-že jsou dodatečně zjištěné nové skutečnosti a důkazy. V případě zahájení trestního stíhání na základě nových skutečností a důvodů zakládá přímou neúčinnost usnesení o odložení věci.¹⁰⁵

4.5 Dočasné odložení trestního stíhání

Dočasné odložení trestního stíhání je upravené v §159b trestního řádu. Jedná se o oddálení trestního stíhání, které je časově omezené a přestože je zde existence zákonných důvodů podle §160 odst. 1 trestního řádu k zahájení trestního

¹⁰⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), §159 odst. 5

¹⁰⁵ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 514. ISBN 978-80-7400-496-4

stíhání, tak se posune na později. Policejní orgán sepisuje záznam, ve kterém uvádí důvody dočasného odložení trestního stíhání, určí kvalifikaci trestného činu, vystihne údaje o podezřelém a zdůvodní okolnosti, pro které je nutné použít tento institut. Takový záznam zasílá policejní orgán do 48 hodin od vyhotovení státnímu zástupci, jelikož potřebuje jeho souhlasu. Dočasné odložení vydané státním zástupcem má formu opatření.

Trestního stíhání se odkládá z taktických důvodů, neboť policejní orgány i nadále utajeně pokračují v prověřování, což může policejnímu orgánu pomoci tím, že pachatele přistihne při páchání pokračujícího či opakovaného trestného činu. Policejní orgány mohou také při utajeném prověřování odhalit spolupachatele, komplice, odcizené předměty a další věcné důkazy potřebné pro obžalobu. Dočasné odložení trestního stíhání je výjimkou ze zásady legality a oficiality. Tento institut se užívá především u složitých případů organizované kriminality, které mnohdy obsahují mezinárodní prvek. Příkladem užití je například obchodování s lidmi, obchod s drogami, či obchod se zbraněmi. Cílem dočasného odložení trestního stíhání je odhalení složitých organizovaných zločineckých sítí s požadavkem na odhalení hlavních organizátorů, což je povětšinou natolik složité, že k úplnému odhalení je zapotřebí vynaložit značnou míru trpělivosti a času.¹⁰⁶

4.6 Zahájení trestního stíhání

Zahájení trestního stíhání upravuje ustanovení §160 odst.1 trestního řádu. Pokud nelze použít žádné z výše uvedených způsobů ukončení prověřování v trestním řízení, tedy existují zákonné důvody pro zahájení trestního stíhání, pak je třeba neprodleně zahájit trestní stíhání. Trestní stíhání se zahajuje za existence těchto zákonných podmínek:

- a) prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin,
- b) Je-li dostatečně odůvodněn závěr, že byl tento trestný čin spáchán určitou osobou,
- c) Nedostatek okolností vylučujících zahájení trestního stíhání.

¹⁰⁶ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 514-515. ISBN 978-80-7400-496-4

Skutečnosti, na jejichž základě se zahajuje trestní stíhání nemusí být důkazním materiálem v řízení před soudem. Na jejich formu nejsou kladeny žádné speciální požadavky. Pro zahájení trestního stíhání postačuje vyšší stupeň pravděpodobnosti, že podezřelý je pachatelem trestného činu.¹⁰⁷

K zahájení trestního stíhání je potřeba dostatek zjištěných skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a je náležitě odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba. Není jednoduché nalézt okamžit, kdy je již vhodné zahájit trestní stíhání. Trestní stíhání podstatným způsobem zasahuje do ústavně garantovaných práv a svobod obviněného, ale i poškozeného. Zahájení trestního stíhání, nastanou-li okolnosti, které vedou k nepřipustnosti trestního stíhání dle §11 trestního řádu. Mezi tyto patří promlčení trestního stíhání, nedostatek věku, vážná choroba nebo například jedná-li se o osobu, která je vyňata z pravomoci orgánů činných v trestním řízení. Trestní řízení se nezahajuje, je-li neúčelné. Neúčelné by bylo trestní stíhání, pokud by proti obviněnému bylo vedeno jiné trestní stíhání a trest ze zahájení trestního stíhání v porovnání s trestem, který obžalovanému hrozí v druhém trestním stíhání by postrádal účelu.¹⁰⁸

Zahájení trestního stíhání má formu usnesení a odděluje prověřování od vyšetřování, které společně tvoří fázi přípravného řízení. Trestní stíhání zahajuje Policie České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, státní zástupce či jiný oprávněný orgán.¹⁰⁹

4.6.1 Orgán zahajující trestní stíhání

K zahájení trestního stíhání je oprávněn policejní orgán a státní zástupce. Státní zástupce je oprávněn k provádění veškerých úkonů ve vyšetřování. Z aplikační praxe lze dovodit, že státní zástupce zahajuje trestní stíhání především u trestných činů, které jsou spáchány příslušníkem Generální inspekce bezpečnostních sborů, BIS, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Vojenského zpravodajství a policie. Za okolností, které nesnesou odkladu může zahájit trestní

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 523. ISBN 978-80-7400-496-4

¹⁰⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 516-518. ISBN 978-80-7502-278-3

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 515. ISBN 978-80-7400-496-4

stíhání a provést neodkladné a neopakovatelné úkony i nepříslušný orgán. Je tomu tak jen pokud je příslušný orgán nedosažitelný.

4.6.2 Forma zahájení trestního stíhání

Trestní řízení se zahajuje usnesením, které je vyhotoveno v písemné formě. O usnesení je třeba vyhotovit opis, který je třeba podezřelému doručit nejpozději na počátku prvního výslechu. Pokud nebyl opis při úkonu doručen, tak nastávají účinky sdělení obvinění až v okamžiku doručení zásilky do rukou obviněného. Opis usnesení o zahájení trestního stíhání je třeba doručit do 48 hodin státnímu zástupci. Pokud má obviněný obhájce, pak musí být opis taktéž doručen.

Ve výrokové části usnesení jsou identifikační údaje o osobě obviněného, popis skutku a odůvodnění skutečností, na jejichž základě je vyvozený závěr o spáchání trestného činu určitou osobou a nesmí chybět poučení o opravných prostředcích.

4.6.3 Význam zahájení trestního stíhání

Od zahájení trestního stíhání je trestní řízení více transparentní a zajišťuje snadnější kontrolu řízení. Dochází k upevnění postavení podezřelého, neboť orgány činné v trestním řízení oznamují podezřelé osobě, že je proti ní zahájeno trestní stíhání a odplývá problém postavení obhájce vůči podezřelému jako je tomu například při vysvětlení v rámci přípravného řízení. I možnosti orgánů činných v trestním řízení jsou po zahájení trestního stíhání nadány účinnějšími nástroji k dosažení cíle trestního řízení. Od započetí trestního stíhání je pevně předmět trestního stíhání, neboť obžaloba může být podána pouze proti skutku, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, což je projevem zásady totožnosti skutku. Pokud obviněný pokračuje i po zahájení trestního stíhání v činnosti, pro kterou je stíhán pak se tato pokračující trestná činnost posuzuje jako nový skutek. Při zahájení trestního stíhání se prvně kvalifikuje stíhaný skutek.

4.6.4 Překážky trestního stíhání

Pro zahájení trestního stíhání existují výjimky. Jedná se o tzv. překážky trestního stíhání a okolnosti vylučující zahájení trestního stíhání. Veškeré důvody, pro které se trestní řízení nezahajuje obsahuje ustanovení § 11 trestního řádu. Je to například situace kdy prezident udělí milost či amnestii nebo u osoby pro

nedostatek věku a mnoho dalších. Pokud je existence těchto důvodů zjištěna až po zahájení trestního stíhání, pak se trestní stíhání zastaví dle §172 odst. 1 písmene d) trestního řádu. Jinak před zahájením trestního stíhání se věc odloží dle §159 a odst. 2 trestního řádu.

Nestíhání pro neúčelnost

Jestli-že je trestní stíhání neúčelné podle okolností uvedených v §172 odst. 2 písm. a), b), pak se trestní řízení nezahájí.¹¹⁰

4.7 Úvaha nad rekodifikací

Současná snaha rekodifikace trestního soudního řádu se snaží zmodernizovat trestní právo procesní. Jedná se o velice diskutované téma a nacházíme i mnoho odpůrců této rekodifikace. Obsahem navrhované rekodifikace trestního řádu je velká řada změn, proto se zaměřím na změny týkající se prověřování v rámci přípravného řízení.

Rekodifikace trestního řádu se snaží o zjednodušení přípravného řízení, což povede i k jeho urychlení. V současné právní úpravě jsou orgány činné v trestním řízení přehlcní formální stránkou úkonů v přípravném řízení, což může mít negativní důsledky na zjištěné informace a jejich případnou použitelnost při dokazování v trestním řízení.

Nový trestní řád, jenž je předmětem rekodifikace upravuje dozor státního zástupce v přípravném řízení, kdy státní zástupce bude vykonávat dozor u přečinu od okamžiku zahájení trestního stíhání nebo před jeho zahájením na žádost policejního orgánu o rozhodnutí, od udělení souhlasu s úkonem. Státní zástupce ovšem bude moci z vlastní iniciativy vykonávat dozor i dříve. V případě zločinu bude vykonávat státní zástupce dozor již od zahájení prověřování.

Návrh nového trestního řádu přináší také nový institut, kterým je soudce pro přípravné řízení. Osobně vidím v zavedení institutu soudce přípravného řízení jistou modifikaci trestněprocesní úpravy Slovenské republiky, která tento institut již zná. Pozitivum institutu soudce v přípravném řízení spatřuji v podpoře

¹¹⁰ ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 524-527. ISBN 978-80-7400-496-4

zákonosti přípravného řízení. Na druhou stranu si nedovedu představit jeho funkčnost když v současnosti jsou soudy přehcované. Na zavedení institutu soudce v přípravném řízení je ovšem patrná snaha o upevnění těžiště hlavního líčení ve vztahu k přípravnému řízení. Soudce přípravného řízení by měl být také přítomen při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů s pravomocí vznášet námitky nezákonnosti při provádění. Státní zástupce bude moci požádat soudce pro přípravné řízení o ustanovení advokáta, který bude přítomen při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonech, kdy jeho úkolem má být ochrana zájmů podezřelého.

Rekodifikace trestního řádu počítá i se změnou lhůt pro skončení prověřování. V současnosti platí 2 měsíční lhůta pro skončení prověřování ve věcech, které spadají do příslušnosti samosoudce. Jde-li o jinou věc spadající do příslušnosti okresního soudu máme v současnosti lhůtu pro ukončení prověřování stanovenou na 3 měsíce a věci, které v prvním stupni spadají do příslušnosti krajského soudu se ukončují do 6 měsíců.

Nový trestní řád definuje lhůty pro skončení prověřování následujícím způsobem. Policejní orgán má povinnost skončit prověřování do 1 měsíce od zahájení tam, kde jde o přečin, o kterém koná řízení v prvním stupni okresní soud. U zločinu, o kterém přísluší konání řízení v prvním stupni okresnímu soudu se prověřování ukončuje ve lhůtě 3 měsíců od zahájení prověřování a konečně u trestných činů, o nichž řízení v prvním stupni koná krajský soud je policejní orgán povinen skončit prověřování do 6 měsíců od zahájení prověřování.¹¹¹

Nový trestní řád počítá i se změnami pro odložení věci, neboť dává státnímu zástupci možnost věc odložit či zastavit trestní stíhání za předpokladu, že nashromážděné důkazy jsou nedostatečným podkladem pro úspěšné zastupování veřejné žaloby nebo za předpokladu, že na dalším stíhání není veřejný zájem.¹¹²

¹¹¹ Rekodifikace trestního práva procesního. Justice.cz. [Online] [Citace: 28. 03 2020.] <https://tpp.justice.cz/#hlava-iii>

¹¹² PZ 27/2018 - Beck-online.[online]. Copyright © 2009 [cit. 30.03.2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrhbpaxa6s7gi3q>

5.0 Porovnání s cizí úpravou

Poslední kapitolu své diplomové práce věnuji porovnání české právní úpravy prověřování v trestním řízení se zahraniční právní úpravou. Pro porovnání jsem si vybrala právní úpravu Slovenské republiky. Důvodem mého výběru je podobnost právní úpravy, kdy stejně tak jako právní úprava Slovenské republiky i naše vycházela z rakouské. Jelikož až do roku 1992 kdy došlo k rozdělení Československé federativní republiky jsme měli společnou právní úpravu, tak je velice zajímavé a vzájemně inspirativní sledovat odlišnosti a podobnosti právní úpravy České republiky a Slovenské republiky, tedy dvou demokratických států se společnou právní historií.

Pro účel prověřování v trestním řízení jsem si vybrala porovnání český trestní řád a ze slovenské úpravy jeho obdobu, kterým je slovenský Trestný poriadok, tedy zákon č. 301/2005Z.z.. Zatím co Česká republika si ponechala zákon č. 141/1961Sb., o trestním řízení soudním, tak na Slovensku se rozhodli pro přijetí nových zákonů, čímž došlo k rekonstrukci slovenského trestního práva. Slovenská republika tedy přijala výše zmíněný zákon č.301/2005Z.z..

Slovenští zákonodárci se již při přijímání Trestného poriadku snažili o úspornost a urychlení trestního řízení, jinak tomu není ani v současnosti při snaze o rekonstrukci trestního řádu v České republice. Jak jsem již v diplomové práci uváděla, tak v minulosti došlo k oddělení činnosti policejního orgánu a státního zástupce od činnosti soudů. Slovenská právní úprava si zvolila způsob úplné izolace a vytvořila pro přípravné řízení soudce, který rozhoduje o intervencích do základních práv a svobod, k nimž dochází v přípravném řízení. Současný český trestní řád zná tři varianty přípravného řízení, které obsahují i prověřování. Jsou jimi standardní, zkrácené a rozšířené přípravné řízení. Oproti tomu trestný poriadok neobsahuje stádium prověřování.

Slovenská právní úprava trestního práva počítá pouze se dvěma způsoby přípravného řízení. Jednou je vyšetřování a druhou variantou je zkrácené vyšetřování.¹¹³ Slovenský Trestný poriadok má pro přípravné řízení zřízen institut soudce pro přípravné řízení. Do jeho pravomoci spadá rozhodování v přípravném řízení. Soudce v přípravném řízení slouží jako dozorčí orgán nad prokurátorem,

¹¹³ Postup před začatím trestného stíhania. Záhora, Jozef. Praha : Leges, 2016. *Přípravné konanie - možnosti a perspektívy*. str. 53. ISBN-978-80-7502-153-3

kdy rozhoduje o stížnostech proti rozhodnutí prokurátora.¹¹⁴ V pravomoci policejních orgánů a prokurátora dle §197 zákona č.301/2005Z.z.. je oproti české úpravě možnost usnesením odmítnout trestní oznámení.¹¹⁵

¹¹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní - minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-185-4. str.242

¹¹⁵ Zákon č. 301/2005 Z.z. (Trestný poriadok) § 197

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se snažila popsat ukončení stádia prověřování a obsáhnout současnou problematiku, se kterou se postup před zahájení trestního stíhání potýká. Jelikož je pro pochopení a orientaci stádia prověřování v trestním řízení důležité vymezení trestního řízení jako celku, tak na začátku práce uvádím obecnou charakteristiku trestního řízení. Rozdělují jeho jednotlivá stádia, kdy jsem věnovala patřičnou pozornost přípravnému řízení pro další rozčlenění jeho jednotlivých fází. Neopomenula jsem ovšem ani na další stádia trestního řízení. V první kapitole jsem obsáhla mimo jiné i základní zásady, které ovládají trestní řízení a orientovala jsem jejich užití především na první fázi přípravného řízení, tedy stádium prověřování. Pomocí metody komparace jsem vystihla jejich odlišné užití v jednotlivých stádiích trestního řízení.

Druhou část své diplomové práce jsem již věnovala samotnému prověřování v trestním řízení, kdy jsem deskriptivně uvedla obecnosti stádia prověřování v trestním řízení a jeho průběhu. Vysvětlila jsem pojem podezření a podezřelý, neboť jejich význam je důležitý při následných úvahách „*de lege ferenda*“. Dále jsem se zabývala orgány činnými v přípravném řízení, jelikož od jejich činnosti se odvíjí celý postup před zahájením trestního stíhání.

V další části práce jsem se zabývala podrobnou charakteristikou prověřování. Charakterizovala jsem stádium prověřování v trestním řízení jako činnost, která směřuje k zahájení trestního stíhání. Věnovala jsem se tedy způsobu zahájení prověřování a vystihuji neodkladné a neopakovatelné úkony při zjišťování skutečností o trestné činnosti. Dále jsem rozebírala operativně pátrací prostředky, u kterých jsem vystihla předstíraný převod, sledování osob a věci, použití agenta a odposlech a záznam telekomunikačního provozu.

Čtvrtá kapitola je pro mou diplomovou práci stěžejní. Zabývám se v ní ukončením prověřování s důrazem na jednotlivé formy ukončení postupu před zahájením trestního stíhání. Vystihla jsem lhůty, kterými jsou orgány činné při prověřování vázány v rámci ukončení tohoto stádia. Při skončení prověřování se zabývám jednotlivými způsoby ukončení, tedy odevzdáním věci, formou odložení věci dle §159a 1,2,3,4,5 trestního řádu, dočasným odložením trestního stíhání a zahájením trestního stíhání. Do hlavní části jsem zařadila úvahy „*de lege*

ferenda" především v souvislosti s připravovanou rekonfigurací trestního řádu. Zabývala jsem se připravovaným institutem soudce v přípravném řízení a neopomenula jsem změny, které z toho nového institutu vyplývají pro orgány činné v trestním řízení. Vypořádala jsem se s připravovanou změnou lhůt pro skončení prověřování a pomocí komparace jsem řešila klady a zápory, které s sebou tyto budoucí změny přinášejí.

Poslední část diplomové práce jsem věnovala komparaci českého trestněprocesního práva, konkrétně platného trestního řádu s cizí úpravou. Pro komparaci jsem si zvolila slovenský Trestný poriadok. Zabývala se pomocí komparace podobnostmi a odlišnostmi přípravného řízení v diskutovaných trestněprocesních úpravách.

Resumé

The theme of my diploma thesis is the Termination of the verification in criminal proceedings. For a good understanding, I first describe the generality of criminal proceedings. I deal with the stage of criminal proceedings and describe the basic principles of criminal proceedings. In my diploma thesis I describe in detail the preparatory procedure. Part of the preparatory proceedings is verification in criminal proceedings. I also describe the preliminary hearing of the indictment, the trial and the corrective procedure.

The second chapter is devoted to verification in criminal proceedings. I describe its purpose, meaning, explain necessary basic terms. I analyze the bodies of criminal proceedings, which are the police authority, the prosecutor and the court.

The third part of my thesis is about the progress from the start of the verification stage. It deals with writing a record, explanation. I deal with urgent and unrepeatable operations and operative search means.

The fourth part is most important in my thesis. I analyze the completion of the verification stage in criminal proceedings. I deal with deadlines for completion of verification. I deal with ways of ending verification, which are handing over the case, postponing the case, temporarily postponing the case or commencing criminal prosecution. I deal with law enforcement agencies. I deal with the importance of prosecution and its purpose. I deal with formal requirements of the initiation and describe the obstacles to the prosecution.

I considering future changes in criminal law. I analyze the changes brought by the recodification of the Czech criminal process. I compare these changes with the current adjustment. I dealt with the introduction of a new pre-trial judge institution. In my diploma thesis I deal with the change of deadlines for the end of the verification.

I compare Czech criminal law with foreign law. For comparison, I chose the Slovak Code of Criminal Procedure. I chose the Slovak criminal legislation because of the common legal history. It is interesting to find out which country has taken a more modern legal path.

Seznam použité literatury

Monografie a komentáře

1. ŠÁMAL, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2013. str. 1053. ISBN 978-80-7400-496-4
2. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha : Leges, 2018. str. 864. ISBN 978-80- 7502-278-3
3. CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 228 s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408175-0
4. JELÍNEK, Jiří, ed. *Základní zásady trestního řízení - vůdčí ideje českého trestního procesu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2016, trestní sekce*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-155-7. str.182-187.
5. CHMELÍK, J., a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 509 s. ISBN 978-80-7380-488-6
6. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní - minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. 440str. Teoretik. ISBN isbn978-80-7502-185-4.
7. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. Velké komentáře
8. Postup před začatím trestného stíhania. Záhora, Jozef. Praha : Leges, 2016. *Prípravné konanie - možnosti a perspektívy*. str. 53. ISBN-978-80-7502-153-3

Právní předpisy

9. Zákon č. 1/1993sb., Ústava české republiky
10. Listina základních práv a svobod
11. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
12. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR
13. Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
14. Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok, znění účinné od 01.01.2020
15. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Odborné články

16. ESLP. K otázkám důvěrné komunikace. *Bulletin Advokacie*. 2018,11, str.62

17. JELÍNEK, Jiří. K chybějící úpravě tzv. prostorového odposlechu. *Bulletin Advokacie*. 2018, 7-8, str.13-18

18. SEIFERT, Filip. Podání vysvětlení - nástroj (ne) spravedlivého trestního procesu. *Bulletin Advokacie*. 2018, 04. str.68-69

Soudní rozhodnutí

19. Nález Ústavního soudu ze dne 27.3.2011, sp.zn. PL ÚS 24/10

20. Nález Ústavního soudu ze dne 29.2.2008 sp. zn. PL ÚS 3038/07

Elektronické zdroje

21. Rekodifikace trestního práva procesního. Justice.cz. [Online] [Citace: 28. 03 2020.] <https://tpp.justice.cz/#hlava-iii>

22. PZ 27/2018 - Beck-online.[online]. Copyright © 2009 [cit. 30.03.2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=nrptembrhbpxa6s7gi3q>

23. [online]. Copyright © [cit. 31.03.2020]. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Aktualni_judikatura_TR.pdf

Ilustrace

Obrázek 1, Schéma odhalování a objasňování trestných činů, zdroj: JELÍNEK a kol., *Trestní právo procesní*, str.14

Obrázek 2, výpovědi osob, zdroj: Musil aktualizace Fryšták, str.36